IOHANNIS RAINOLDI ORATIONES DVÆ:

Ex ijs quas habuit in Collegio Corporis Christi, quum linguam Graecam profiteretur.

HABITÆ, QVVM STVDIA, DE more per ferias intermissa, repeterentur:

Prior, quæ duodecima, post vacationem Natalitiam;

Posterior, decima tertia, post vacationem Paschalem;

Anno 1576.

Sold
8° R. 22
Art

OXONIÆ,
Ex Officina Typographica Iosephi Barnesii, *Anno* 1587.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

IOHANNES RAINOLDVS ACADEMICIS OXONIENSIBVS S. P. D.

VICTVS amore tui, cognato sanguine victus; *Nam etsi nõ possum affirmare, fratres, me vestra causa facere quod* [a]Latinus *ait se fecisse* Turni, vincla omnia rupi Promissam eripui genero, arma impia sumsi: *tamen quæ ratio mouit* Latinum *vt* Lauiniam *suam, Æneę promissam,* Turno *destinaret, contra fas & æquum; ea me cõmouit vt has orationes, destinatas tenebris, in lucem emitterẽ, præter officij rationem forsitan, profectò præter instituti. Eodẽ enim animo sum quo tũ eram, quum in præfatione Thesiũ mearũ causã vobis reddidi, cur amicis rogantibus vt eas excudi atq; in publicum euulgari paterer non obsecundassem. Verùm cùm frequens consulendi fontes ipsos scriptorum & diuinorum, & humanorum, in controuersijs fidei tractandis*

[a] Virg. Æneid. lib. 12.

Elandis neceſſitas occaſionem excitandi veſtri ad ſtudia linguarum Hebreæ, & Græcæ, nuper mihi dederit; idq; non aures præterfluxiſſe veſtras, ſed animis inſedisſe & infixũ penitus eſſe peruellem: faciendum putaui, vt, licet iſdem monitis iterandis ſæpius inter prælegendum moleſtus eſſe nollem, tamen aliquà renouarem deſiderij mei ſignificationem, & cohortationis eius memoriã vobis refricarẽ. Hoc autem nulla via poterã faciliùs, quàm ſi, qua-

[b] Ep. ad fam. lib. 9. epiſt. 8.

les [b] Cicero *admonitores miſit ad* Varronẽ, *Academicarũ quæſtionum libros: tales, taleſné? vtinam quidem; veruntamen & tale eſſe poteſt quod non eſt ſimile, & ſimile ex parte quod in multis diſſimile; tales igitur (vt parua cum magnis conferam) ad vos mitterem. Itaque has duas orationes, quæ cæteris minus inuitè lucem conſpectumq; hominum latura mihi videbantur, ex illis eximendas, & in veſtro nomine diuulgandas cenſui. Neq; in eo magis extimui ne quiſquam noſtratium vitio mihi verteret quod duas emittam ſolas è viginti: quàm* Paulus Manutius *ſuorum popularium cenſuram eſt veritus, quòd è decem*

[a] Librum de legibus Romanis.

libris Antiquitatum Romanarum, [a] *vnum tantummodo prælo commiſit. Etenim, nec illi* Hippolytus *Cardinalis, cuius id in gra-*

tiam

tiam fecit, fuit carior, quàm vos estis mihi: nec Angli minus candidè studia suorum interpretari & accipere solent, quàm Itali. Genus fortasse dictionis meæ incurret in maiorē reprehensionem: qui è poetis aliisque scriptoribus tam multa decerpserim, è quibus tam pauca orationibus suis intexuerint oratores Graeci, Romaniq;, principes eloquentiæ. Sed animaduertatur velim, auditores, quorum pro discrimine variari debet ratio dicendi, & quidē in hoc ipso opportunè potest, alius illis generis ac mihi contigisse. Nāq; in schola ad doctos & literatos, ea ex historijs, fabulis, carminibus, autorū dictis, apophthegmatis, similibusq;, adhibenda, quæ ad senatum aut populum nō decerent, *Viues, peritissimus earum quas tractauit artium magister, prudenter obseruauit. Idq; Ciceronis adeò exemplo manifestum fiet, si, quæ in foro dixit aut curia, cum disputationibus quas in Tusculano habuit, comparemus. Quanquam si plusculum aut affectui meo, aut nostrorum studijs adolescentulorum in eo indulserim, quàm aut Viuis præcepto de dicendi ratione, aut exemplo Ciceronis in Tusculanis probari possit: excusabitis, scio, qui vester est in me amor; & illi, quæ se efferat in adolescente optat [d] Antonius,

*De rat. dicend. lib. 2. cap. de decoro.

[d] Cicero de orat. lib. 2.

lis, vt aliquid sit quod amputet, sicut in vitibus sarmenta quæ luxuriant, facunditati adscribetis. Equidem, eo ipso amore vestro fretus, feci etiam audacius quàm ille, cuius exemplum in admonitoribus mittendis sum secutus. Nam [a] Cicero *suis libris se mandasse dicit, vt* Varronem *rogarent munus quod ostenderat, non vt flagitarent. Ego verò meis orationibus præcepi, vt vos non flagitent solùm quod impetratum cupio, sed etiam per omnes sanctitates obsecrent, instent, vrgeant, ne denegetis. In quo si voluntas propensioq; vestra, quos Deus facultatibus omnibus instruxit, importunitati meæ manus dederit: audeo polliceri futurum vt maiorem è Græcis literis voluptatem ac vtilitatem percipiatis, quàm* [b] Cato, *qui senex eas didicit; & cum* [c] Hieronymo, *post multo leniorem laborem in Hebrais, quam ei exantlare necesse fuit, dicatis,* Gratias ago Domino quod de amaro semine literarum dulces fructus carpo. *Valete. E Colleg. Corp. Christ. Februar. 2.*

[a] Epist. ad fam. lib. 9. epist. 8.

[b] Cicero de senect.

[c] Epist. 4. ad Rust. mon.

ORATIO DVODECIMA.

EPAMINONDAM THEBANVM, qui Leuctrica victoria nobilitauit patriam, & *Græciam* dominatu *Lacedæmoniorum* liberauit, triſtem ſollicitumq; circumiuiſſe vrbem refert [a] *Plutarchus*, quum ciuitas feſtum diem agens comeſſationibus & voluptatibus indulgeret. Præclarum verò factum, & prudente viro ac temperante dignum: quod declarat illum adeò conſtanti & confirmato animo virtutis viam ingreſſum eſſe, vt adduci non poſſet quin eandem pergeret, quamuis ſine comite: immò tanto magis ab illecebris libidinum ſibi temperaret, quanto & impenſius eas videret foueri vulgo, & impunius. Ita res duæ, quæ ſtudium continentiæ reſtinguunt in alijs, in illo accendebant; multitudo peccantium, & licentia peccandi. Vellem hoc nobis, auditores

[a] *In apophthegm. reg. & imperat.*

res ornatissimi, in rerum non dissimili statu eueniret: vt, quo plurium animos contagio nequitiæ & optimarum artium neglectus infecit; eo vehementius ipsi virtutis atq; doctrinæ tùm simus studiosi, tùm semper esse contendamus. Nec verò nos officio perfunctos arbitremur, si earum alteram sequamur sine altera, ne si assequamur quidem: cùm virtus sine doctrina, etsi lætos ferat fructus vberesque, minus tamen amplos quàm arbores in hoc horto satę ferre debent: doctrina sine virtute similis sit [a] cantharidum quibus ademtæ alæ, corporum aspectu non inelegantium, sed letalium perceptu, & succi venenati. In [b] historię Romanę monumentis proditur, *Caium Curionem* qui tribunus plebis flammas ciuilis belli inter *Cæsarem* & *Pompeium* excitauit, fuisse *hominem ingeniosissimè nequam, & facundum malo publico. Ingeniosissimum*, sed *nequam*; *facundum*, sed *malo publico*. Quanto meliorem ciuem *Curionem* habuisset patria, tardissimum, quàm ingeniosissimum, modò minus nequam; indisertum quàm facundum, modò bono publico. Quare non solùm insciciam & igno-

[a] *Plin. hist. nat. l. 11. c. 35. & l. 29. c. 4.*
[b] *Velleius Paterc. l. 2.*

ignorantiam, ſed etiam malitiam & improbitatem è noſtris animis exterminemus: vt tales euadamus, qualis à [c] *Catone* definitus eſt *orator, vir bonus, dicendi peritus*; & quidem antè *bonus* quàm *dicendi peritus*, quia maior cura virtutis quàm doctrinę ſuſcipienda eſt. Sed *Epaminondas* rogatus ab amico quid ita ſolus triſtis circumiret vrbem: *vt vobis*, inquit, *omnibus inebriari & otiari liceat*. Noſter autem labor & ſollicitudo id agat & contendat, vt cunctis potius ſobrijs induſtrijſq; eſſe libeat. Suas enim quiſque Thebas, ſuam vrbem, quam ab inimicis tueri debeat, habet intus: ne exiſtimemus eam alienis cuiuſquam excubijs ab inſidijs hoſtium ſecuram eſſe poſſe. Quare non eſt ſatis paucos eſſe probos atq; ſtudioſos, vt multis prauitatem & deſidiam ſectari vacet. Optandum, enitendum, vt omnes in eodem curriculo virtutis induſtrięq; ſudent, ne multorum languor, cæterorum ſtudia debilitet, ac infringat. Quanquam ſi multis inertiam & nequitiam colere libido eſt: eo magis probos atque ſtudioſos eſſe paucos opus eſt. Nihil difficile amori & diligentię: magnum tamen

[c] *Fab. inſtit. orat. lib. 12. cap. 1.*

tamen opus omnino & arduum, ad quod vos hortor, auditores. Quotus enim quisque similis esse potest *Epaminondæ*, qui malit solus sapere, quàm cum multis insanire; militiam sub dio meditari asperam, quàm delicijs Veneris domi oblectari? Atque vtinam hoc contingeret inter solos *Thebanos*: quorum stupiditas *ingenij Bœotici* prouerbio celebrata est. Sed apud *Athenienses*, homines acutissimos, in artium officina, quæ leges, humanitatem, eloquentiam excoluit, idem contigisse, magis admirandum an dolendum sit nescio, sed contigisse legimus. Nam cùm oraculo editum accepissent, vnum esse virum in ciuitate qui cunctorum sententias improbaret, populusq; stomachãs quęreret quisnam esset; *Phocion se illum esse* est professus: *soli enim sibi nihil placere eorum quæ vulgus faceret aut diceret*. Erat ille vulgus, quà rerum licentia, quà lasciuia morum, consilia quærens blanda, respuens salutaria, variorum scelerum maculis notatissimus: quo minus mirũ videri debet, si *Phocioni*, viro bono, neque dicta eius placerent, neq; facta. Verũtamen quàm

[a] *Plutarch. apophtheg. veg. & imp.*

crebri

crebri fuere ſemper *Athenienſes*? Quàm rari *Phociones*? Vbique ſunt *Thebani*: ſed eſtne vſquam *Epaminondas*? *Omne tempus feret* Clodios, Catones *non omne feret*, ait *Seneca*. Atque vt cenſorius philoſophus, ſic [f] poëta, caſtigans facinora flagitiaque ſui temporis:

[e] *Epiſt.* 98.

[f] *Iuuenal. Satyr.* 14.

—*Catilinam*, inquit,

Quocunq; in populo videas, quocunq; ſub axe:
Sed nec Brutus *erit*, Bruti *nec auunculus vſquam.*

Cuius quaſi morbi dum cauſas exquiro, quò ad medicinam ei faciendam accedam exploratius: date quęſo veniam, vobis non inutilem, mihi non ingratam, inſiſtendi paululùm, remque ipſam altius ab initijs repetendi. Quam enim inchoaui diſſertationem de forma diſputandi, tribus illis verbis, PERITE, MODESTE, SINCERE, propoſita: eam, etiamſi liceret alioqui, tamen nunc pertexere parũ eſſet cõmodum: preſertim cùm veſtræ diſputationes frigore magis quàm feruore peccent, neque tam frænis quàm ſtimulis & calcaribus egere videantur. *Seneca* ad *Neronem* ſcripſit de clementia: verùm ad *Neronem*, Principem crudelem. *Cicero* ad fratrem de moderatione:

ad

ad fratrem ſcilicet, hominem iracundum. Apud hunc ſi *Cicero* vituperaſſet lentitudinem, apud illum *Seneca* ſeueritatem laudaſſet: non aquam ad mitigandas, ſed oleum ad augendas flammas, affudiſſent. Quocirca vt idem [s] *Cicero* prouinciam, quam Proconſul adminiſtrauit, enectam propemodum fame, & exhauſtã, recreauit, ac reſtituit: ita petam potius à noſtris Proconſulibus, quibus diſputandi prouincia procuranda eſt, vt langueſcentem eam foueant, quàm ipſe mittam ſanguinem corporis ſemiuiui; *Ephorum* q; tractem tanquam *Theopompum*; & adhorter ne nimium, quum offendatur quia parum; id eſt, à pertinacia eos deterream, in quibus acrimoniam induſtriamq; deſidero. Neque tamen negârim eſſe poſſe præfractos, qui ſint indiligentes: vti peruerſiſſimi ferè ſolent eſſe qui non ſunt peritiſſimi. Cæterùm in præſenti, ſi quid ego iudico, ea eſt corporis noſtri valetudo, vt humores qui reſtinguunt virtutis ſtudiũ ac doctrinę, quàm qui diſputandi ardorem refrigerant, expurgare præſtet. Hoc igitur, quod differri poteſt commodius, opportuniori tempori reſeruemus.

[s] *Epiſt. ad Att. lib. 6. ep. 1.*

Illud

Illud, quod maturius curationem poſtulat, quibus cauſis emergat, quibus egeat remedijs, modò videamus. De quo antequam dicere exordiar, facit, meáne dicam infælicitas, an iniquitas aliorum, vt quia nonnullorum animos intelligo exulceratos eſſe quibuſdam à me prius ex hoc loco dictis, quamuis & aliorſum & aliter acceptis ac ego voluerim: rogandi mihi ſitis, ne deinceps talibus ſuſpicionibus & calumnijs aditum patefieri apud vos ſinatis. *Nihil eſſe quin malè narrando poſſit deprauari*, vetus eſt verbum: &, quanquam apud [b] Comicum in facto minus recto, tamen de rectè factis verè vſurpatum. Illud de rectè dictis minus forſan vetus eſt, ſed non minus verum, nihil eſſe, quin malè interpretando poſſit deprauari. Nam quid tandem aliud commouit [a] *Ariſtonem*, vt diceret, *nocere audienti-bus philoſophos ijs, qui bene dicta malè interpretarentur*? Quamobrem quo maiore cupiditate flagro veſtros conatus in optimarum artium ſtudijs promouendi: eo vehementius etiam atque etiam à vobis peto ac quæſo, ne meorum dictorum

[b] *Terent. in Phorm.*

[a] *Cicero de nat. Deor. lib. 3.*

ſitis

fitis ingenioſi nimium interpretes: & in res erectam, in homines emitti orationem ſuſpicemini. Peracerbum enim mihi ſanè accidit, quod video nocêre, dum perperam accipiuntur, vtinam ea ſola quæ hoc dicuntur loco: vſque adeò, vt conſilia pro conuitijs habeantur, & pharmaca metuantur inſtar venenorum, manuſque medicorum vt hoſtium reformidentur: maiore dolore noſtro, veſtro incommodo non minore. Profectò, non id mea culpa cõtingit, quòd, quæ ad omnium vtilitatem loquor, accipiuntur ad eorum contumeliam: quaſi non exhorter, ſed inſecter; non vt beneuolus, ſed inimicus; non auditores, ſed aduerſarios; atque adeò accuſem, vt *Verrem Marcus Cicero*; non admoneam, vt [1] *Quintum* fratrem. In quo tametſi reprehendit iracundiam, & acerbitatem: tamen, nec vt offenderet reprehendit, ſed vt ſanaret; nec frater id attribuit odio, ſed amori. Et ego ſi quid, fratres, in vobis requiro, id, vt corrigamini, non vt vexemini, facio: nec objici cuiquam à quoquam odioſè, ſed à cunctis accipi fraternè oportuit monitiones meas.

[1] *Epiſt. ad Q. Fratrem lib. 1. epiſt. 1.*

Quare

Quare ne tales maculæ & labes posthac aspergantur ei candori, quem debetis quidem præstare cunctis, sed illis maximè, à quibus informamini: iterum atque iterum, si patiamini, rogo, vt æquis & animis & auribus adhibitis: nec, quod *Theodorus* olim querebatur, sententias sinistra accipiatis manu, quas ego dextra porrigo. Nihil tradetur, quod nō ad persequenda virtutis & doctrinæ studia pertineat: quod non & mihi dictu, & vobis auditu, & omnibus obseruatu commodissimum sit futurum. Tria sunt ergo, quibus, ne constanter pergamus in officio, mihi potissimùm videmur distineri. Nā, qua ingenij procliuitate ferimur à labore ad libidinem, commouemur facilè hominum exemplis; si non exemplis, at consilijs; si non consilijs, at iniurijs, contumelijs, vexationibus, quibus quasi vepribus * angusta via est obsepta, sed his omnibus commouemur, vt multorum similes malimus esse quàm bonorum, & viam spatiosam quàm angustam ingredi. Mouent igitur exempla, consilia, maleficia. Exempla flectunt; consilia ducunt; maleficia pænè trahunt. Exempla,

* *Litera Pythagoræ.*

consuetudine; consilia, rationibus; maleficia, sensu dolorum, adoriuntur. Exempla, multorum autoritas & vsus; consilia, blanditiæ familiarium & amor; maleficia, terror acerbitasque ærumnarum, adea expugnanda quæ oppugnant, armat. Quibus vniuersis si fortiter restiterimus, vt nec imitemur peccata multitudinis; nec familiarium sermonibus auscultemus; nec aduersariorum prementium, vexantium, illudentium frangamur factis: consequemur, iuuante deo, vt optatam cursu contingamus metam, virtutisque & doctrinæ compotes euadamus. Ac exempla quidem, vt à primo ordiar, eo maius studijs impedimentum afferunt, quòd incurrant nobis in sensus turmatim, & multitudine pugnent. Vsque eò, vt, quemadmodum qui cymbam aduerso flumine difficulter remis propellunt, si remittant brachia, rapiuntur statim in præceps prono amne: ita, nisi magno conatu & nisu contra violentum cupiditatum æstum luctemur assiduè, turbæ ceu torrentis impetu auferamur. Nam quod prouerbio Græcis est iactatum, * *vnus vir, nullus vir*; id ad paucos eti-

* Εἷς ἀνὴρ, οὐδεὶς ἀνὴρ.

cos etiam propinquitatis iure extendere ſolemus, eosque vt *Megarenſes* nullo numero ducere: contrà, de multis honorificentius ſentire, reuereri, præeuntes ſequi. Multos autẽ malos eſſe, paucos bonos adeò manifeſtum ſemper iudicatum eſt, vt ipſa vocabula *multorum* pro malis, *paucorũ* pro bonis, apud [k] antiquos vſitata fuerint. Ita cùm multis multum tribuamus, ijq; ſint mali, & mali mala faciant, nec ſolùm mala ſed & malè: fit vt eorum exemplis retardentur nõ paucorum ſtudia, & impediantur. Quapropter ſi quis illud à me ſciſcitetur, quod *M. Tullius* à *Calenо*; *Quis eſt iſte ſenſus tuus, quæ cogitatio, Brutos vt non probes, Antonios probes?* non dicam id propterea facere *Calenos*, quòd *Antonij* obſideant, obſideantur *Bruti*, quanquam id quoque magnum eſt; ſed quòd plurimi ſint *Antonij*, *Bruti* pauciſſimi; *Antonij* verò voluptatem colant, *Bruti* virtutem. Iam, vt illud *Platonis* in mentem reuocemus, *Nunquid ego tales?* ne in republica *Romana* curioſi, in noſtra negligentes fuiſſe videamur: non permittit ſpero veſter *Brutorum* amor & approbatio, vt illam *M. Tullij* querimoni-

[k] *Accium, Lucilium, Ciceronem, Afranium. Non. Marc. de propr. ſerm.*

[l] Phil. 10.

am renouem: *Quis est iste sensus vester, quæ cogitatio, Brutos vt non probetis, Antonios probetis?* Tamen vt [m] Latinæ princeps eloquentię narrat mirabundus, quàm multi munus essent professi oratorum, quàm pauci dignitati muneris respondissent: ita mihi videor iure posse conqueri, multos profiteri disciplinarum studia, paucos reipsa quod profitentur exequi. Omnino ad Academiam, tanquam ad mercatum literarum confluimus. Vt autem ex illis, qui ad mercatus nundinasq; veniunt, quidam emunt, quidam vendunt, quidam spectant otiosi, quidam in caupônis sedêt potantes, quidã occupantur in foro aleatorio, gladiatorio, saltatorio; non omnes reuertuntur domũ ditiores, tenuiores multi: similiter nostrum, qui huc aggregamur, quidam discunt, quidã docent, quidã desides obambulant, quidã ventrem magis curant quàm mentem, quidam inhonestis ludis sua prodigunt, immò & aliena; non omnes virtutum & doctrinarum opibus ornatiores abeunt. Magna fuit olim autoritas *Athenarum:* magnæ & indolis, & spei, *Cicero* filius, quum illuc mitteretur,

[m] *Cic. de clar. orat.*

tur. At dum is iucundis ibi conuictoribus delectatur nimium, & immoderatos in epulis sumtus facit, vtiturque consuetudine *Gorgiæ* cuiusdam, hominis, non tam vtilis in declamatione, quod obtendit [n] ipse; quàm inutilis luxu & compotationibus, vt [o] pater indicauit: nec eruditum *Ciceronem Athenæ*, sed corrumpunt; nec *Cicero Athenas* exornat, sed dedecorat. Frustra ad vrbem *Athenarum* itur; frustra *Cratippus* præceptor adhibetur. Plus obest *Gorgias*, quàm *Cratippus* prodest: nec tam *Athenæ* iuuant, quàm nocent voluptates. Quanquam beata existimari potest conditio *Ciceronis*: cui etiamsi adfuit corruptor, at ne corrector quidem defuit. Nam & præceptoris, & patris opem sensit. Quòd vtinam nostri *Cicerones*, adolescentuli insignis indolis & spei quum accedunt ad Academiam, à *Gorgijs* solùm, nõ item *Tullijs*, & *Cratippis*; id est, à sodalibus, non parentibus, & magistris, corrumperẽtur. Verùm enimuero, vt [p] ille in *Catilinam*: *Non deest reipublicæ consilium, non auctoritas huius ordinis; nos, nos, dico apertè, Consules desumus*: ita, (si liceat, quod res est, loqui,) non deest

[n] *Cic. epist. ad fam. lib. 16. ep. 21.*

[o] *Plutarch. in vita. Cic.*

[p] *Cic. in Cat. orat. 1.*

Academiæ flos ingenuæ iuuentutis, non facultates neceſſariæ; nos, nos, dico apertè, qui præſumus, deſumus. Nos, qui patētes debuimus eſſe animorum, qui morum cenſores, qui magiſtri vitę; nos, qui prælucere cæteris exemplo, pietatis in moribus, in literis induſtrię; nos, quorum munus eſt culturâ corrigere plantas tenellas, non deprauatiores facere licentiâ: nos, nos, dico apertè, Conſules deſumus. Neque tantùm deſumus omittendo curam, quam adhibere decuit; ſed etiam, quę facere non decuit, committendo: quippe quorum illi ſint imitatores, vt populus ſolet eſſe principum: vnde fit vt vitia in eos transfundamus quæ ipſi concipimus, & corrumpamus corrupti, nec minus exemplo quàm peccato noceamus. Veriſſimè enim dictum eſt illud, quod [1] is, quem cenſorium poetam nominaui, in opere, laudando cum exceptione, laudando tamen cecinit:

[1] *Iuuenal. Satyr. 14.*

Corrumpunt vitiorum exempla domeſtica.

Et verò corrumpunt, cuicuimodi hominum eius in qua degimus domus ſint exempla. Quid enim vnquam fuit *C. Verre* nequius? Quid deſpectius eſſe debuit?

buit? Et tamen eius filius in patris disciplina ita educatus,[r] vt *nihil ipsum vnquam agere videret, quod* laudabiliter *imitari* posset, euasit *alter Verres: Verris, natura filius, consuetudine discipulus, voluntate similis*. Corrumpunt igitur exempla domestica quorumcunq;, qualiũcunq;, etsi improbitate pares sint *Verri:* quanto magis eorum, qui principẽ locum obtinent? Vt ibidem obseruatur. *Velocius & citius nos Corrumpunt vitiorum exempla domestica, magnis Quum subeunt animos autoribus.*

[r] *Cic. in Ver. lib. 3.*

Satis habet [s]*Thraso*, si *Pyrrhus stetit post principia, si Hercules seruiuit Omphale.* Rectè, an secus: non laborat. Fecerunt *Hercules & Pyrrhus*. Satis ad flagitium *Philolachetis* excusandum esse putat [t]*Tranio*, si possit percontari:

[s] *Terent. Eunucho.*

[t] *Plaut. Mostellar.*

Nunquid aliud fecit nisi quod faciunt summis nati generibus? E fabulis ista sumis, inquies. Sanè: sed quibus similitudo veritatis effingitur. An verò non in historijs, *Antonius Cleopatræ* fugientis autoritatem, quàm militum pugnantium fortitudinem sequi maluit? Non *Pompeius Syllaturiens*, vt loquitur [u]orator, illud in ore frequenter habuit: *Sylla potuit: ego non potero?*

[u] *Cic. ad Att. lib. 9. ep. 12.*

potero? Non indies circumſonant aures noſtræ eorum vocibus, qui cupiditate ſimilis licentiæ ſimilia exemplа laudent? *Seius* auſus eſt: ego nõ audebo? *Cleopatra* fugit: ego perſiſtam? Seruiuit *Hercules*: ego dedignabor? A nobiliſſimis factum eſt: nobis non licebit? Neque tamen hæc eò dico, tanquam omnes arbitrer magnis exemplis ad ſcelera moueri. Quod & abeſt, & abſit oro. Sed reſiſtunt pauciſſimi.

Vnus, & alter,
Forſitan hæc ſpernant iuuenes:
Qui tandem? *Quibus arte benigna,*
Et meliore luto finxit præcordia Titan.

Ad meliorem frugem è peſſimis exemplis emerſit *Themiſtocles*, emerſit *Scipio*. Sed non omnes eſſe poſſunt *Scipiones* & *Themiſtocles*. Certè quales ſummi viri ciuitatis plerumque extiterunt, talem ciuitatem eſſe conſueuiſſe, notatum eſt à [x] prudentibus, & experientia comprobauit. Licet igitur vnus, & alter, hæc ſpernant:

At reliquos fugiẽda patrum veſtigia ducunt,
Et monſtrata diu veteris trahit orbita culpæ.

Sit *Phocion* integerrimus apud *Athenienſes:* at, *Phocionis* ciues, quanquam quid ciues

[x] *Xen. lib. 8. Κυρ. παιδ. Plat. de rep. lib. 4. Cic. de leg. lib. 3.*

ciues dico? *Phociònis* liberi erunt nequiſſimi. Quinimò habent *Phociones* quoque ipſi quod ſibi caueant: ne crebro malorum quibuſcum verſantur commercio labem contrahant, & coinquinentur. Nam, vt addit ille, *dociles imitandis Turpibus ac prauis omnes ſumus.*

Si doctores nanciſcamur, ſumus omnes dociles. Etiam qui bene affecti, qui ſobrij, qui diligentes & modeſti, *dociles imitandis Turpibus ac prauis ſunt omnes.*

Nemo ſuæ nimium virtuti confidat; labuntur optimi: nemo ingenio; falluntur ſagaciſſimi. Credatur[y] *Seneca* potius, qui grauiter, vti ſolet, diſſerens de fugiendo *Romanæ* turbæ conſortio, *Socrati*, inquit, *Catoni & Lælio excutere mentem ſuam diſſimilis multitudo potuiſſet: adeò nemo noſtrum quò maximè concinnamus ingenium, ferre impetum vitiorum tam magno comitatu venientium poteſt. Vnum exemplum, aut luxuria, aut auaritia, multum mali facit. Conuictor delicatus paulatim eneruat & emollit. Vicinus diues cupiditatem irritat. Malignus comes quamuis candido & ſimplici rubiginem ſuam affricuit. Quid tu accidere his moribus credis,*

[y] *Epiſt. 7.*

credis, in quos publicè factus est impetus? Necesse est aut imitêris aut oderis. Utrumq; autem deuitandum est, ne vel similis malis fias, quia multi sunt: vel inimicus multis, quia dissimiles sunt. Sed ego vos hortabor, paulò secus ac *Seneca*, iuuenes politissimi, vt, si vitare non possitis alterum, quin inimici vobis sint multi, quia dissimiles: tamen vitare studeatis alterum, ne malis efficiamini similes, quia multi sunt. Quod enim *M.* [z] *Tullius* dixit de *Asia*, id de *Asiaticis* aptè dici potest: *non malos nunquam vidisse, sed inter malos continenter vixisse laudandum est.* Proinde, vt concludam quod de exemplis censeo, si aureũ est illud [a] iuris ciuilis axiôma, *non tam spectandũ esse quid Romæ factum sit, quàm quid fieri debeat*; & *Pythagorico* symbolo monemur, *ne per viam populo tritam incedamus*, immò *nulla magis viâ irrepere vitia, quàm publicâ*, rectè scripsit [b] *Plinius*: si expẽdendę potius quàm numerandæ sunt sententiæ, consuetudinisq; *regula* est *Lesbia*, & legibus viuendum deniq; non exemplis: sequamur leges, non exempla, nisi legibus exempla consonẽt; neq; id quod plurimi probant, sed quod optimi, atq; adeò quod probãdum

[z] *Pro Mur.*

[a] *L. Sed licet. D. de offic. Præs.*

[b] *Hist. nat. lib. 36. c. 2.*

dum est, amplectamur; ne effeminemur *Persarum* mollitia, vt *Alexander* magnus; opibusq; *Asia* corrumpamus *Spartam*, instar *Lysandri*; & orientis vitia in Græciam cum *Macedonibus*, cum *Romanis* in *Italiam* & occidentem importemus.

Nocent igitur exempla: sed exempla non sola nocent. Cauendum est nobis etiam à consilijs: & quidem multo fortasse magis. Nam exempla mala bene animatis adhibere possunt calcar ad virtutem: quemadmodum iuxta flores fragrantissimos, si quid acrius seratur, vt cæpe aut allium, ad creandã in illis odoris suauitatem conferre perhibetur. Verùm cõsilia, quoniam ab amicis dari consueuere, itáque se insinuant opinione boni: difficile factu est vt non eneruent, labefaciantque optimè cogitata, & industrios homines ab instituto depellant. Præsertim cùm amicos, & familiares, qui suadent, consulũtque, non modò bonos esse persuasum habeamus, quippe nostri similes, qui tales nos præsumimus, vt quisque sibi est *Suffenus*: sed etiam, propter amorem quo nos complectuntur, nihil nisi bonum, cum dignitate nostra aut commodo coniunctum

ctum vel exoptaturos, vel conaturos persuadere. Vt hîc ea sæpe sit opus cautione, quam *Lucilio* suo dat in præceptis [c] *Seneca: Surdum te amantissimis præsta, bono animo malè precantur.* Non omnes sunt ea constantia qua *Socrates*, vt *Critonem* audiant malè consulentem, & ei refragentur: complures *Alcibiadis* sunt similiores, qui malum cõsilium cupidè accipiant, &, vbi acceperint, cupidius exequantur. Quin & sunt nonnulli firmiores *Alcibiade*, peruicaces in bono, vbi soli secum ipsi deliberant: qui tamen, suasoribus ad malum instigantibus, labascant vno verbo victi quàm citò, & consilijs vt cantibus Sirenum capiantur. Regina *Dido*, apud [d] *Virgilium*, quum primùm vulnus venis aleret, & cæco carperetur igne: admiranda ac plusquam muliebri constantia obfirmauit animum in eo quod susceperat castitatis studio. Sensit quidem æstum amoris, vt fœmina:

Agnosco veteris vestigia flammæ.

At eum continuò repressit, vt pudica.

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiscat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras:
Pallentes vmbras Erebi, noctem q; profundam:

Quanta

[c] *Epist. 31.*

[d] *Æneid. l. 4.*

Quanta fortitudine (nam in his quoque virtuti ei locus est,) quàm certo animo perseuerandi? Quorsum enim pertinet tam ardens execratio? *tellus prius ima dehiscat: adigat me fulmine ad vmbras.* Non vt flagrantissimum tuendę pudicitię studium ostendat? Nam exitio se ipsam deuouet, *[soluam.] Ante pudor quàm te violem, aut tua iura re-*

Quid potuit castius *Lucretia?* Mauult se mortuam, & quidem mortis genere longe tæterrimo, vel absorptam terra, vel consumtam fulmine: quàm aliqua castimoniæ labes inferatur. Sed ista sunt quæ *Dido* secum constituit. Accedit *Anna*, soror germana, quæ subministrando fomite amori ipsam de propositi dimoueat firmitate, vt incendium è scintilla Cupidinis excitetur. Ac operæpretium est notare, quo sermonis artificio suum virus instillans tanquam in sensus influat sororis. Quid igitur *Anna* refert?

Anna refert. O Luce magis dilecta sorori:

O blanditias pestilentes! *Luce magis dilectam* appellat, cui lucem pudicitiæ conatur eripere. *Philistæ*, latrones *Ægyptij*, dicuntur amplecti vt strangulent. Ergo

non

non immeritò comparauit [e] quidam *orationem blandam laqueo mellito:* delectanti, vt *mellito;* sed, vt *laqueo,* suffocanti. O peste magis fugienda sorori: non tam amabilia sunt verba quibus suades, quàm id abominandum quod persuadere studes. *Soláne perpetua mærens carpêre iuuenta?*

[e] *Diog. Laert. in vita Diog.*

Videtísne quàm peritæ sint artifices improbę cõsultrices? Singulę vóces, singulæ rationes. *Sola, mærens, carpêre, iuuentâ, perpetuâ?* Quid? *Sola?* Quasi nulla esse posset beata solitudo, vt loquebatur [f] *Hortensius.* Quum *Dido* tamen contrà, quàm diu sola, tantisper optima: esse mala cœpit, quum desijt esse sola. Non vis eam solam esse, modò bonam? Mauis malam, minus solam? Solam, pudicam viuere, quæ putas miserum: lugebis serò misera, quum solam, impudicam, extinctam conspexeris. Si *Clodius*, solus, in operto Bonę Deæ, vt admittat flagitium: cur non *Metellus*, vt colat iustitiam, solus, in exilium; *Cato* solus in carcerem? Vsque adeóne, solum esse, dirum est? Illa verò ex intima subtilitate depromta, quòd adijcit, *Didonem*, primùm, non pudicam, sed *mœrentem*; quasi casti mœsti sint,

[f] *Cic. in Hortensio.*

ſint, libidinoſi tantùm læti; funeſta lætitia, rident & ringuntur: deinde, non viuere ſed *carpi*; quaſi boni, qui ſoli vigent, ſoli contabeſcant, carpantur cùm ſemper vireant; mali ſibi ſcelerum conſcij carpuntur: porrò, non vita ſed *iuuenta*, quæ pars ętatis ſua natura propenſior ad vitium, ſi præceps impellatur, flagitiorum ęſtum cûm facilius capit, tûm, ætatis ſperans veniam, fouet liberius: poſtremò, non breui ſed *perpetua*, quaſi complecteretur æternitatem propè temporis, cùm nihil ea ſit fugacius, vt ſcita ſimilitudine dicatur *flos ætatis*, quòd exiguo temporis momento effloreſcat, confeſtimq́; marceat, concidat, exareat. Et tamen audet *Anna* ſoror, ſoror *Anna*, quaſi firmiſſimis rationibus rem confeciſſet, vrgere percontando:

Soláne perpetuâ mærens carpêre iuuenta?
Nec dulces natos, Veneris nec præmia noris?

Etenim, vt *Dido* poſtea ſuum crimen coniugij nomine prætexit: ita hoc loco id ipſum à ſorore ei liberorum nomine commendatur. Iiq́ue *dulces* appellantur: ac iure; ſunt enim. Sed amara dulcitudo, quæ per ſcelus acquiritur. *Plus aloës*

quàm

quàm mellis habet. Pollicetur *Anna* dulces, experietur amaros *Dido*: dulces sensu, amaros exitu. Omnes quadrupedes odore pantherarum, ferarum immanium, * feruntur admodum delectari: sed absterreri torquitate capitis. Ideò pantheræ, caput occultantes, quum prædam venari volunt, allectas odoris suauitate bestias, vbi propius accesserint, corripiunt, & mactant. Patroni voluptatum, vt prædentur homines, pantheras imitantur. Absondunt quod toruum est, quod terret omnes, in voluptatum lenocinijs: turpitudinem, comitem; carnificem, conscientiam; pœnitentiam, quandóque feram, atque pœnam vindicem. Ostendunt, quod suaue est, quod delectat; dulcedinem gaudij, speciem lætitiæ, præmia Veneris: quibus allectos, instar bestiarum, imperitos homines inuadunt & dilaniant. Vocent, si velint, *præmia*; dum adiungant *Veneris*: id est præmia, pernicies; præmia, pestes *Didônis*: nam eiusmodi sunt Veneris impudicæ præmia. Sed quorsum hæc tam multa de *Didone* & *Anna*? Quò nempe videatis quàm acutis rationibus, impuriſque consilijs, vt olim, ita semper, flexibiles

* *Plin. hist. nat. l. 8. c. 17.*

flexibiles & teneri infirmorum animi ad mala ſollicitentur. Quid enim? An putatis deeſſe noſtris temporibus, qui induſtriam mœſtitiæ nomine traducant, pietatem moroſitatis? qui, vt *Anna Didonem*, ſic ipſi quem habent carum, ſi ſtudioſum viderint, aggrediantur eodem modo:

O luce magis dilecte ſodali,
Solus perpetuâ mœrens carpêre iuuenta?
Nec dulcem luxũ, Veneris nec pramia noris?

Verùm *Anna*, quod ſuaſit, perſuaſit *Didoni*. Quid enim eſt negotij impellere præcipitantem, & ruentem proſternere?

His dictis incenſũ animũ inflammauit amore,
Spemq́, dedit dubiæ menti, ſolvitq́, pudorem.

Atqui ſi quis noſtrum itidem inſtigetur à ſorore, à fratre, à cuiuſmodicunque, ſeu pellicatore, ſeu pellice, qualis *Anna*: ſequatur, non eam *Didonem* quæ nunc eſt, ſed quæ fuit prius; & animo conſtanti ſecum ipſe ſtatuat,

Sed mihi vel tellus optem prius ima dehiſcat,
Vel pater omnipotens adigat me fulmine ad vmbras,
Pallentes vmbras Erebi noctémque profundam,
Antè Deus quàm te ſpernam, aut tua iura relinquam.

Quam ad fortitudinem ne deſtituti exemplo videamini, etſi difficilius eſt re-

perire qui reſiſtant quàm qui cedant: ſed tamen opponatis *Didoni*, quæ ceſſit; *Hippolytum*, qui reſtitit impuris conſilijs. Cuius conſtantia nobis tanto magis videtur imitanda: quanto acrioribus pluribuſq; machinis ætate adoleſcens, genere nobilis, conditione regis filius, attematus eſt. Nam quum[s] *Phædræ* nutrix, eum alumnæ ſuæ conciliare cupiens, à qua perditè amabatur, rogaſſet vt faueret, ac *beatis mitior rebus veniret*:

Namq; anxiâ me (inquit) *cura ſollicitat tui,*
Quòd te ipſe pœnis grauibus infeſtus grauas.

Parúnne ſuauiter exorſa eſt, ſuam in ipſum beneuolentiam commemorans? Quanquam id quidem ſine culpa potuit, niſi aliud egiſſet, aliud ſimulaſſet. Sed ipſius cura ſe moueri fingit, quum moueatur *Phædræ*: cuius, ex *Hippolyti* incommodo, captat commodum; ſi tamen commodum dicendum eſt, quod ei fuit exitio. Verùm, ad aucupandum *Hippolyti* fauorem, hac arte ſe inſinuat: more hominum, qui, ſuæ cauſæ quum ſeruiunt, tum maximè alienæ ſtudium præ ſe ferunt. Quàm autem eſt ſemper nequitia ſui ſimilis? Vt *Anna*, ita nutrix, & exordi-

tur,

s *Senec. in Hippolyt.*

tur,& exequitur:illa, *mœrentem carpi Didonem*; ista, *pœnis grauibus Hippolytum grauari*. Virtutis militaris exercitationes,appellat *pœnas*. Erras nutrix. Labores virtutis,voluptates sunt,non pœnæ *Hippolytis*. Vt Vitiositati *Herculem*[h] *Xenophontium* ab ingredienda via virtutis hoc argumento dehortanti, à Virtute respõsum est & demonstratum, opera præclara laboriosa quidem esse, verùm multis magnisq; voluptatibus condita. Sed animaduertamus,quid hortetur nutrix, & quibus ratiunculis.

[h] *De dict.& fact.Soc.l.2.*

Mentem relaxa;motibus festis facem
Attolle;curas Bacchus exoneret graues.
Ætate fruere: mobilis cursu fugit.

Matronam sobriam pio iuueni præcipientem, an impuram lenam scortatori, audimus? *Annorum memor, mentem relaxa*. Quasi conueniret libido teneris annis,labor non conueniret. Potius,annorum memor,contende mentem. Nec verò *ætate* propterea *fruendum* puta, quia *fugit*: immò tanto minus puta *fruendum*. *Fruantur* opibus diuites, quibus est satis superq; vel ad luxum:inopes, quibus ad victum & vestitum vix satis est, vtantur.

Omnes *ætatis*, temporis, ſumus inopes: vtamur, non *fruamur*. Nutricis *frui*, eſt abuti. Sed intellexit poëta prudens, *ætatem* ipſam adoleſcentium, ni præmuniatur antidoto ſapientiæ, non exiguam eſſe peccandi illecebram. Idcirco voluit eos hoc documento præcoli, aduerſus iſtiuſmodi ſtabella libidinum, quæ, ipſorum *curam* præ ſe ferentia, conſultura eſſent, *Ætate fruere, mobili curſu fugit*. Illud verò quod ſequitur, perquam impudens & impudicum,

Triſtem iuuentam ſolue, nunc luxus rape:
Effunde habenas, optimos vitæ dies
Effluere prohibe.

O præclaram magiſtram morum! *Nunc luxus rape: effunde habenas*. Quid eſt quò non progrediantur iſtæ furiæ, quæ palàm audent ſuadere *luxum*? vt *Hippolyto* ſit reſpondendum, *Regios luxus procul Eſt impetus fugiſſe*. Quid autem periculoſius, quã quòd *luxum* extenuat nomine *latitiæ*? *Latitia iuuenem, frons decet triſtis ſenem*. *Latitia iuuenem*? Non ſemper. At aliquando. Verùm eſto. Sed quæ *latitia*? An ea, quam ipſa probare vult *Hippolyto*: animi libidine deliqueſcentis? Quanto præ-

clarius

clarius [i] *Seneca* philosophus, quàm ista *Senecæ* poëtæ nutrix? *Discè, mi Lucili, gaudere veris bonis, non vanis voluptatibus. Ex bona conscientia, ex honestis consilijs, ex rectis actionibus, verum bonum petitur. Cæteræ hilaritates non implent pectus, sed frontẽ remittunt. Leues sunt, leues: nisi tu fortè iudicas eum gaudere qui ridet. Animus debet esse alacer, & fidens, & super omnia erectus. Mihi crede: res seuera est verum gaudium.* Sed alia est *lætitia*, quam nutrix significat. Nam hanc, perpetuam comitem habet *Hippolytus*: quem illa nihilominus vt *tristem* reprehendit; atque adeò, quod maius est, *necantem rectam indolem*. Nam eò pertinet quod sequitur. [i] *Epist.* 23.

Frons decet tristis senem.

Quid te coërces & necas rectam indolem? Quid hoc est? Qui se coërcet & secat fibras scelerum: is se *coërcet & necat rectam indolem?* At laudat *Hippolytum* vt qui habeat *rectam indolem*. O quàm difficile est insidias cauere, quæ sub amoris specie, dum laudant, lædunt! *Rectam* esse *indolem* eam affirmat, quam sollicitat ne sit recta: atque, cui ipsa machinatur necem, eam ne *Hippolytus necet*, contendit.

Et quidem quàm festiua id agit suadela! *Seges illa magnum fœnus agricolæ dabit, Quęcunq; latis tenera luxuriat satis.* Arguta similitudo. *Fructuosa erit seges, quæ tenera luxuriat.* Verum, Sed quæ frugibus *luxuriat*, spero, non quæ herbis noxijs; quæ tritico, non quæ lolio. At *Hippolyto* suadet ista disputatrix, vt lolium nequitię in eo *luxuriet*, non triticũ virtutis. Quanto acumine, aliud probat, aliud colligit? *Quæcunq; latis tenera luxuriat satis. Sata læta*, sata virtutum: sata vitiorum, sata tristifica. Seges illa nullum fœnus agricolæ dabit, Quęcunque prauis tenera luxuriat satis. Magna culpa *Mimêis*, qui talem hortatricem, nutricem flagitiorum, laudatricem luxuriæ, suæ filiæ præfecit. Et estne mirandum, si qualis hera, talis famula: qualis nutrix, talis alumna? Sed pergit porrò.

Ingenia melius recta sę in laudes ferunt, Si nobilem animum vegetat libertas alit.

Dulce nomen *libertatis*, sed insidiosum. Cuius in herba delitescens anguis quàm periculosus sit adolescentulis, docent sodales illi *Tarquiniorum* adolescentium *Romæ*: [k] qui, *Tarquinio* eiecto, veram æquato

[k] *Liui. lib. 2.*

quato iure omnium libertatem in ſuam vertiſſe ſeruitutem rati, priſtinam licentiam, libertatis ſpecie lucatam, affectabant. Ac nutrix *Hippolytum*, horum fortasſis ex ingenio æſtimans, ad licentiam ſimilem, mentione *vegetæ libertatis*, pellicit. Sed quia non incidit in rerum imperitum, (quales eos eſſe quos hic ineſcat error [l] animaduertum eſt,) neque hac fraude magis quàm cæteris adoleſcentem capit: ad poſtremam confugit machinam, conuicia, & in contumelias verborum erumpit.

[l] *Plutarch. opuſc. de audit.*

Truculentus, & ſilueſter, & vita inſcius,
Triſtem iuuentam Venere deſerta colis.

Truculentus, & ſilueſter, & vitæ inſcius Hippolytus, qui *iuuentam eolis triſtem*, atque caſtam. Manſueta, & vrbana, & perita vitæ *Phædra*, quæ diſſolutiorem amat iuuentam, ac minus ſeueram. Quid igitur? An ad ſolum *Hippolytum* ſupplantandum hæc à nutrice *Phædræ* dicta ſunt? Vtinam fuiſſent. Verùm à ſimilibus *Veneris* nutricijs ad irretiendos *Palladis* alumnos quotidie dictitantur. Reprehendat *Herennius* ineffrænatam petulantiam: [m] *pertriſtis quidam patruus, cenſor, magiſter*

[m] *Cicer. pro Cælio.*

gister, audiet. Virtuti Vitiositas exprobrat viam asperam apud Xenophontem: suam, vt suauissimam, Herculi commendat. Vitæ est inscius, qui vitiorum insscius nescit seruire scenæ. Sapiens est qui didicit Epicuri sapientiam: insanientem sapientiam, quo modo nuncupat Horatius. Iuuenta statuitur esse tempus hilaritatis, labores vocantur pœnę, luxuria, lætitię insignitur nomine; pudicitia, mœroris; temperantia, tristitię; austeritatis, sobrietas; licentia, libertatis; modesti, sinceri, abhorrentes à vitijs, truculenti & siluestres & vitę insciij appellantur. Quibus vniuersis cùm tentasset nutrix animum Hippolyti, & laterem lauisset: re ad extremum quasi desperata, coacta est concludere;

Vt dura cautes vndiq; intractabilis
Resistit vndis, & lacessentes aquas
Longè remittit: verba sic spernit mea.

Certè, Hippolytus hic quidem est; assuefactus virtuti: nullis mouetur vel blanditijs, vel argumentis, vel calumnijs orationis. Ab ipsa Phædra si rogetur, vel potius obsecretur, aut pertrahatur verius: clamabit animo forti,

Procul impudicos corpore à casto amoue
Tactus.

Quam

* De dict. & fact. Socrat. lib. 2.

* Carm. l. 1. Od. 34.

Quam inexpugnabilem eius conſtantiam, vt contra cuiusquemodi hominum conſilia, quibus nos ad mala ſeducent, imitemur: meminerimus *Didones* eſſe, quæ cedant, molles mulierculas; *Hippolytos*, qui reſiſtant, adoleſcentes maſculos; *Annas*, & nutrices, fœminas, quæ pelliciant; etſi viros fortaſſe ſexu, voluntate tamen & ſenſu effœminatos. Virorum eſt potius in eam partem declinare, quam [a] *Plautinus* ille ſenex adoleſcenti, pater filio præcipit, quum mandat, *ne ſermonem vllum cum viris improbis exequatur, neq; in via, neq; in foro.* Metuit ne conſilijs ipſorum corrumpatur ſibi adoleſcens. Expertus loquitur.

[a] *In Trinum.*

Noui ego, hoc ſeculũ moribus quibus ſit. Malus, bonum, malum
Eſſe vult, vt ſit ſui ſimilis. Turbant, miſcent mores, mali.

Et poteſt dubitari quin ſeriò cauere nobis debeamus à conſilijs eorum, ſi contagionis immunes eſſe ſtudeamus? *Malus, bonum, malum eſſe vult, vt ſit ſui ſimilis.* Ita ſobrium temulentus, liberalem auarus, ſtudioſum diſſolutus, luxurioſus moderatum, mali bonos, malos eſſe volunt,

vt

vt sint sui similes. Nam etsi non audent hanc improbitatem verbis præ se ferre: tamen declarãt voluntatem factis. Quod idem senex vidit, & significat filio:

Mores maiorum laudant;
Eosdem lutilant, quos collaudant.

[1] *Phil. 2.* Quamobrem, si rectè à *Cicerone* dictum est, *Te miror, Antoni, quorum facta imiteris, eorum exitũ non perhorrescere:* vobis curandum est, adolescentes, vt quorum studia non probatis, eorum consilia aspernemini. Finem faciam consulendi de cauendis

[2] *Epist. 124.* consilijs, consilio *Senecæ*: pluribus quidẽ verbis explicato; sed eorum multitudinẽ vtilitas compensabit. Is igitur hoc ipsum tractans, quo de agitur: *Sunt quidam*, inquit, *qui vitia tradunt, & alio aliunde transferunt: horum sermo multum nocet. Nam etiamsi non statim officit, semina in animo relinquit: sequitur q; nos, etiam quum ab illis discesserimus, resurrecturum postea malũ. Quẽadmodum qui audierunt symphoniam, ferunt secum in auribus modulationẽ illam ac dulcedinem cantus, qua cogitationes impedit, nec ad seria patitur intendi: sic adulatorum & prauæ laudantium sermo diutius hæret, quàm auditur; nec facile est animo dulcẽ sonum excutere;*

prosequitur,

prosequitur, & durat, & ex interuallo recurrit. Ideo claudenda sunt aures malis vocibus: & quidem primis. Nam quum initium fecerunt, admissaq; sunt, plus audent. Quibus verbis subtexit voces malorum: *vnam, felicitatem esse bene vita, facere omnia liberè, frui patrimonio; hoc esse viuere, seq; mortalem esse meminisse: fluere dies, & irreparabilem vitam decurrere;* cæteraque id genus de fœcibus haulta vitiorum, cuiusmodi, sub *Anna* & nutricis *Phædræ* personis, sunt exposita. Sed vnum addit *Seneca*, quod nec *Anna Didoni*, nec *Hippolyto* nutrix potuit obijcere: idq; ex omnibus tamen improborum consilijs pestilentissimum, facinoribus & flagitijs quasi facem præferens. Nam quum propè sola, certè præcipua, quæ ijs, quos infecit vitiorum lues, relinquitur medicina, sit pharmacum salubris admonitionis: ait, ab ipsis instillatum esse monitorum odium, ne vllus sanitati relinqueretur locus. Hanc enim è vocibus illis improborum, vnam fuisse: *Istos tristes & supercilioso, aliena vita censores, sua hostes, publicos pædagogos, assis ne fecerис.* Itaque fuerunt, etiam apud *Ethnicos*, homines profani, qui aduersus monita studerent

rent adolescentium aures obstruere: & morum censores, reprehensores libidinum, publicos pædagôgos, contemnendos esse, vt superciliosos, & tristes, affirmarent. De quibus obseruate quęso quid dicat *Seneca:* vt qui morbum indicauit, subministret remedium. *Hæ voces non aliter fugiendæ sunt, quàm illæ quas* Vlysses *nisi alligatus præteruehi noluit. Idem possunt; abducunt à patria, à parentibus, ab amicis, à virtutibus: & in turpem vitam, ac miseram, turpius illidunt.* Non ignoratis quam perniciem *Sirenum* [s] *Homericarum* voces fingantur illis importare, quos cantilenis suis delinierint. Quibus cùm hominum improborum voces à *Seneca* videamus, ac meritissimè, conferri: restat, vt eas, sapientiæ monitu, cum *Vlysse* præteruehamur; si pestem, *Sirenum* arte intentatam, effugere velimus. Hæc habui quæ breuiter, pro ratione temporis, de cauendis & exemplis hominum, & consilijs, vos admonẽdos putarem. Consequens erat, vt de maleficijs, & vexationibus, quibus aduersarij, non tam cuniculos agunt ad subruendam studiorum arcem, quàm vim apertam adhibent, itidem vos monerem.

[s] Odyss. μ.

nerem. Sed de ijs seorsum verba malo facere, quum dabitur occasio: quàm aut strictim attingere quæ vberius tractanda censeo, aut vobis diutius iam molestus esse. Interea, immò potius & interea & postea, iuuenes ornatissimi, enitamur, quæso, *Epaminonda* esse potius, quàm *Thebani*; *Phociônes*, quàm *Athenienses*; non *Syllaturientes Pompeij*, sed *Catones*; non *Didonis* æmuli, qui audiamus *Annas*; sed *Hippolyti*, qui nutrices, qui *Phædras* ipsas repellamus. Quamuis exosi futuri simus, quamuis profugi, quamuis discerpẽdi, & mortem inusitata ac inaudita crudelitate per tormenta oppetituri: tamen *Hippolyti* beatam calamitatem, infelici *Didonis* ac *Phædræ* mollitiei, & prauitati, anteponamus. Plus valeat virtus, quàm voluptas; officium, quàm cupiditas; ratio, quàm libido. Et verò, si malus, bonum, malum esse vult, vt sit sui similis: nónne contrà, bonus, malum, bonum esse volet, vt sit sui similis? Si iuuenes dissoluti conantur *Alcibiadem* corrumpere & perdere, vt sit sui similis: nónne *Socrates* philosophus conabitur eum corrigere, vt sit sui similis? Quare, si boni tam esse cupimus,

pimus, quàm haberi; malos, noſtri ſimiles ſtudeamus facere: præluceamus exemplo, vt ſequantur bene viuentes; adiuuemus conſilio, vt bene monentibus obſequantur; etiam beneficio (nam iuuat id, quod ſupereſt, hac in parte præuertere,) alliciamus quos poſſumus; vt ipſi quàm optimi & quàm doctiſſimi, cunctos virtutibus diſciplinisque excolamus. *Dixi.*

ORATIO DECIMATERTIA.

TSI VESTROS sensus, adolescentes optimi, si minus omnes omniũ, at magnam quidẽ partem, ita experientia diuturni temporis perspexisse videor, vt neque de iudicio, quin præstantissimam virtutum artiumque viam cognoscatis; neque de studio, quin vos in eam detis, vel dederitis potius, dubitandum sperem: tamen, vt filium suum * *Marcus Cicero*, quanquam abundantem præceptis institutisque philosophiæ, cohortatus est; item vos mihi, quanquam in optimis studijs progressos, vt progressus optimos facere pergatis, excitandos statui. Quod ego ad præstandum (vt ingenuè fatear) accedo subinuitus: ac vtrum è vestigio, tanquam ad prælium, ad *Æschinis* cum *Demosthene* conflictum aggrederer, an prius

* *De offic. l. 1.*

prius imperatorum milites affantium exemplum imitarer, mecum aliquandiu dubitare cœpi. Nam quum morbis animi medicinam facere debeat oratio, comprimendo, quę tument; roborando quę languent; quę inflammant, leniendo; coercendo quę diffluunt; expurgando quę redundant: mea tantum abeſt vt hoc officio fungi quibuſdam iudicetur, vt arguar è contrario ſauciare ſanos, non ſanare ſaucios; imprudens, ſi facio id quod non debeo; infelix, ſi vitio detur quod non facio. Ac ſanè, ſi quid ipſe iudicare poſſum, idem in eo mihi vſu venit, quod narrat [b] *Velleius* contigiſſe *Druſo: qui tanto meliore ingenio animoq́, quàm fortuna vſus eſt, vt malefacta collegarum, quàm eius optimè cogitata, ſenatus probaret magis.* Veruntamen, vt ei non idcirco fuit reſpublica deſerenda, quòd *bene cœpta male cederent*: ita mihi priſtinam, credo, rationem ſuadebitis retinendam, etſi remediorum, quæ morbis adhibentur, non tam delectet ſalubritas, quàm acerbitas offendat. Nec verò iam eſt integrum, vt meę quantulęcunque hoc in præfandi genere opellę, ſuſceptę ad ſtudia veſtra erigenda & con-

[b] *Hiſt. Rom. lib. 2.*

& confirmanda, parcam. Etenim cùm à primo huius mihi muneris demandati tempore, quando infirmiori dicendi labor erat grauior, nec vos fortaſſe tantum à me expectabatis, hanc tamen rationem ſequi inſtituerim: remittere tandē de cohortandi diligentia, poſtquam eam intēdere cùm poſſis facilius, tùm impenſius debeas, videri poſſet hominis aut ſibi nimium indulgentis, aut minus de vobis, quàm par eſt, ſolliciti. Quod ſi inſtituto decedere liceret, ſi veſtra pateretur expectatio, ſi nullā ignauę, nullam inhumanę, nullam improbæ voluntatis culpam ſuſcipiendam eſſe intelligerem: ego verò libentius tacerē, quàm dicerē; vobis offenſa, mihi moleſtiæ, vtriſq; ægritudinis minus crearetur. Sin autem profeſſores doctoreſque artium, ſunt tanquam animorum parentes diſcipulis, & amor parentū perſeuērans eſſe debet, non temporarius, & perſeuerantia amoris declaratur aſſidua bene merendi curā: abeſſe non poteſt, quin, ſi hoc onus ſubterfugiam, & detrectem, aut diligentia, aut beneuolentia, aut officij fides in me deſideretur. Quāobrem velim equidem in omnibus, ſed

inprimis in nobis, ac enitar in meipso, quoad facultas feret, vt appareant vestigia eximię illius animorum cõiunctionis quę inter *Ciceronem* fuit & *Hortensium*: [c] *quorum alter semper ab altero adiutus est, & communicando, & monendo, & fauendo.* Non omnia, fateor, possunt omnes: ac plerisque fortasse vestrum non deest voluntas huius studij testificandi; deest occasio. Quanquam, communicandi potestas datur multis; monendi, plurimis; fauendi, vniuersis. Mihi verò ipsi, quoniam occasio non minus opportuna suppetit, quàm voluntas, vestra ijs omnibus studia iuuandi: idcirco laborandum esse visum est, vt crebrò communicarem, monerem aliquando, fauerem perpetuò. Verùm enimuero quàm vehementer faueam: factis, vbi liceat, declarare malim, quàm profiteri verbis. Quàm autem libenter & cupidè communicem: si cura quotidiana cum vestro, quanto possum, profectu prę-legẽdi non indicet, tacebo. Quàm fideliter porrò & amanter moneam: conscientia mihi testis est. Si paulò asperius: requirũt tempora: si minus cum fructu, meliora spero: si imprudentius, incõmodius; volui

[c] *Cic. de clar. orat.*

quod

quod debui, præstiti quod potui; laudādū, voluisse; non præstitisse, ignoscendū. Sed homines plerique, vel ignorant prorsus, vel parum attendunt quàm sit illud [d] *Ciceronis monere, & moneri*, non solùm *veræ amicitiæ*, sed etiam solidæ virtutis *proprium*; neque fæci modò plebis necessarium, sed & flori populi. Nam, *& monendi*, inquit, *sæpe sunt, & obiurgādi*: qui tandem? *amici*. Quid? *amici*, viri boni? Ita censeo. *Monendi liberè, non asperè*, credo. Sint ista: sed *monendi, & obiurgandi quoq; sæpe sunt amici*. At irascentur *Marce Tulli*. Immò verò *accipienda sunt ea amicè, quum benevolè fiunt*. Bene præcipis: sed nemo paret. Quin & *proprium est veræ amicitiæ, patienter accipere monitiones, non repugnanter*. Næ tu mirabilem narras paucitatem verorum amicorum. Ita multi repugnanter accipiunt, non patienter: vt omnia inimicis, aut amicis falsis, plena videantur. Proinde non immeritò *Ciceronis Lælius*, postquam dixerat *monitiones, & obiurgationes accipiendas amicè quum benevolè fiunt*: subiungit continuò, quasi revocans seipsum, *Sed nescio quo modo verum est, quod in* Andria *familiaris meus* Terentius *dixit*: *Ob-*

[d] *De amicit.*

ſequium amicos, veritas odium parit. Atque haud ſcio, an *Lælij* ſententia, (vt nunc ſunt mores,) non dicam, plauſibilius, ſed probabilius inuerti poſſit. Nam ille *moleſtam* ait *eſſe veritatem, ſiquidem ex ea naſcitur odium, quod eſt venenum amicitiæ: ſed obſequium multo moleſtius, quod peccatis indulgens præcipitem amicum ferri ſinit*. Nobis autem moleſtum videtur obſequium, quod imprudentes perire ſinit: ſed veritas multo moleſtior, quæ corrigit peccata. Erraui. Dicendum erat; iucundum obſequium, quòd illecebris voluptatum delinit molles animos: ſed veritas moleſtiſſima, quæ ſeueris monitis teneras auriculas radit & offendit. Nam etſi hoc totum *monere, & obiurgare*, à veris amicis noſtra gratia adhibeatur; tamen nihil eſt minus gratum: nihil inuitius auditur, nihil iniquius accipitur, nihil reſpuitur faſtidioſius, nihil indignius conculcatur. Adeò parui æſtimatur illud, quo præceptionem ſuam concludit *Lælius*: *Cuius aures ita clauſæ veritati ſunt, vt ab amico verum audire nequeat, huius ſalus deſperanda eſt*. Quæ ſi adultis nobis tam perſuaſa ſoret ſententia, quàm in ſchola pueris

ſolet

ſolet eſſe nota: non minus iucunda ad aures accideret, quàm animo ſalutaris eſt, admonitio & obiurgatio. Quemadmodum enim oues, è cunctis animantibus, commoditates habent maximas, ſed & maximis obiectæ malis requirunt maximam paſtoris curam; & vites, ex arboribus, fructu excellentes, deſiderant operam vinitoris, ne ſarmentis luxurient, aut egeant adminiculis; & agri feraciſſimi inutiliſſimis ſilueſcunt herbis, niſi agricolæ induſtria perpurgentur: ſimiliter, in hominibus, indoles præſtantiſſimæ, niſi cultores habeant quorum monitis ac reprehenſionibus curentur & corrigantur, deprauantur facilè, vel pergunt potius eſſe praui, & in omni genere errorum, facinorum, flagitiorum volutari. Quare, ſi quis aurium delicatiorum verba tantùm plumea melleaque probet, quaſi nihil niſi roſas (quod aiunt) loqui debeamus: is diſcat à [c] peritis rerum naturæ, apes conſueuiſſe amarioribus ſuccis ſuos alueos illinere, aduerſus aliarum beſtiolarum auiditates. Diſcat à filijs medicorum, nulla remedia quæ vulneribus adhibentur tam facere dolorem, quàm

[c] *Plin. hiſt. nat. l. 11. c. 6.*

quæ sunt salutaria. Discat à philosophiæ cultioris [c] principe, iram vtiliter à natura datam, vt cotem fortitudinis; addo etiam, seueritatis. Denique meminerit duos *Catones* eruditorum omnium consensu laudatos: *Censorium*, & *Vticensem*. *Censorium*, qui [d] professus est, *sæpe se quæstum esse de fœminarum, sæpe de virorum, nec de priuatorum modo, sed etiam magistratuum sumtibus: duersis q; duobus vitijs, auaritiæ, & luxuriæ, ciuitatem laborare.* *Vticensem*, qui [e] hoc ipsum *de luxuria & auaritia ciuium suorum se* quoque *sæpe quæstum* quum commemorasset: *multos se mortales ob eam causa aduersos habere*, adiecit. Quod si nemo erit ita molliculus, vt reprehensiones omnes reprehendat, modum se tantùm desiderare dicat, ac illud obtendat è *Ciceronis Lælio, monitio careat acerbitate*: ei considerandum est, primò, non solùm *monitionem amicorum*, sed etiam *obiurgationem* ibi probari; quarum in altera cùm *acerbitas* interdiu atur, in altera permittitur, vetatur tantùm *contumelia*. Deinde, non de quibusuis, sed de *amicis* agi; eosq; nisi bonos, nullos agnosci: nobis autem esse quandoq; negotium cum malis, cum improbis

[c] *Aristot. de morib. lib. 3.*

[d] *Liuius l. 34.*

[e] *Sallust. de coniur. Cat.*

probis,cum inimicis noſtris,vel ſuis potius,& virtutis. Poſtremò,[1] *Ciceronem* ipſum affirmare, *nonnunquã veniendũ eſſe ad acerbum caſtigandi genus, vt ſolent ad vrẽdum & ſecandũ medici, quum nulla reperitur alia medicina.* Sed neſcio quo pacto à monitionibus ad obiurgationes delapſa eſt oratio mea: de quibus verba facere non inſtitueram. Nam quorſum hęc vobis, auditores humaniſſimi? Quorum,& ingenia, optimarum artium ſtudijs manſuefacta, tractabilia ſint neceſſe eſt; & oculis ea ſpecies honeſti ac ſapientiæ obuerſatur, ſpero, vt mirabiles excitet amores ſui. Quanquam monendi eſtis nihilominus. Siquidem, & medicos corporum videtis non tãtùm homines ægros curare: verùm etiam ſanis, ne in ægritudinem incidant, præcauere. *Achillem* poëtæ fingunt, infantẽ Stygijs aquis immerſum, fuiſſe reliquis omnibus membris inuulnerabilẽ: ea ſola parte pedis vnius ſauciari potuiſſe, qua tenebatur à *Thetide*, cùm aquis immergeretur. Miretur aliquis interfectum: ſed ea ipſa parte confixus eſt à *Paride*, qua ſola potuit ſauciari. Eodem modo nobis cogitandum eſt, licet aquis *He-*

[1] *De offic. lib. 1.*

liconis, immò diuinioribus tincti fuerimus, ne vulneribus pateamus; tamẽ non esse nullam partem reliquã quæ telo inimici cruentari possit. Præcauendum igitur, ne per insidias trucidemur. Habemus nostrum *Paridem*, semper vigilantem, ita inflammatum furore, vt cupiat instructum astutia, & armis, vt possit, nobis insanabile vulnus infligere, nisi *Achille* simus cautiores, etsi fortiores *Achille* essemus. Quamobrem, vt [k] *Helenus* præmonuit *Æneam* de periculis imminentibus, de incolis magnæ *Græciæ*, de *Scylla*, de *Charybdi*; quò posset incolumis in *Latium* appellere, eoq; [l] solatio in ærumnis perfrui,

Sedes vbi fata quietas
Ostendunt:

ita vos mihi censui monendos de exemplis, de consilijs, de maleficijs hominum; vt declinato, quod ab illis imminet vobis, periculo, in cœleste *Latium*, quò debetis tendere, duce Deo, peruehamini. Atque ab exemplis quidem & consilijs, de quibus antè dictum est, minus videtur periculi metuendum. Ne maleficijs terreamini, quod tractandum restat, magis (vt est hominum infirmitas) verendum

[k] *Virgil. Æneid. l. 3.*

[l] *Æneid. l. 1.*

dum est. Nam exemplis peioribus possūt meliora opponi, & præponderant: non peioribus modò exemplis malorum, sed eorum etiam qui minimè mali videātur. Vt [m] *Cicero*, de *Pompeio*, quum vrbem relinqueret: *fecit idem* Themistocles; *at idem* Pericles *non fecit*; &, *nostri olim*, *vrbe reliqua capta, arcem tamen retinuerunt*. Consilijs autem, tantum abest vt labascant animi bonorum, vt confirmentur magis: sicut ignis vehemens, si comprimatur, violentius erumpit. Et quanquam sit difficile, consilia amicorum itidem reijcere, ac eorum quos odimus: fas est tamen ipsos in summa rei sic excipere, vt [n] *Andromacha Helenam*, modò mitius, leniusque, pro discrimine personarum;

[m] *Epist. ad Att. l. 7. ep. 11*

[n] *Sen. in Troad.*

Quisquam dubius ad thalamos eat,
Quos Helena *suadet?*

Cæterùm maleficijs, quæ dolorum quasi faces nobis admouent, illud tenerum & molle, quod naturâ insitum in animis habemus, ita premitur, distringiturque: vt vix inuenias quenquā, aut prudentiâ tam excellentē, aut tam inuictum fortitudine, qui, quum fodiatur angorum aculeis, non à virtutis studio desciscendum pro-

dum propemodum arbitretur. Quis enim *Athenienſium Demoſthene* prudentior? Quis *Romanorum Bruto* fortior? At *Demoſthenes* poſt Rempublicam luculenter adminiſtratam, quum neſcio quid ærumnarum, virtutis comitum, deguſtaſſet, dixiſſe fertur adoleſcẽtibus, à quibus inuiſebatur, *ſi duas ab initio ſibi propoſitas vias habuiſſet, quarum vna ad tribunal & concionem duceret, altera ad interitum; præſciuiſſetq́, mala, terrores, calumnias, inuidias, contentiones, quæ capeſſentibus rempublicam eueniunt: ſe in eam viam quæ rectà ad interitum ac perniciem ferret, fuiſſe potius ingreſſurum.* *Marcus* autem *Brutus* varijs poſt oppreſſam *Cæſaris* tyrannidem moleſtijs conflictatus, poſtquam ad extremum, victus ab *Auguſto*, moriendum ſibi ſtatuit, in illam querelam *Herculis* erupit: *O miſera virtus, nihil eras niſi verba. At ego te, vt inclytum opus, exercebam: tu verò ſeruiebas fortunæ.* Magna *Demoſthenis* & *Bruti* virtus: ſed maior aliquando virtute vis dolorum. Ita, qui ſatis ſe fortiter in periculis geſſerunt, vt viri: fracti ærumnis errarunt, vt homines, & virtuti vitium perperam imputarunt.

* *Plutar. in vita Demoſt.*

† *Dion hiſt. Rom. lib. 47.*

Neque

Neq; id mirum. Non enim amor solùm, verùm etiam dolor in iudicando cæcus est. Alioqui nec *Demosthenes* adolescētes absterruisset, quo minus patriæ seruirent, etsi turbulentissimis procellis iactarentur: nec *Brutus*, calamitatibus acceptis virtutis ergò, virtutem verba esse, non opus excellentissimum; fortunæ pedissequam, non dominam casuum humanorum, cum *Hercule* conclamasset. Quid igitur? An ipsorum debemus esse similes? At ne ipsi quidem fuerunt sui. Nos verò priorem *Demosthenem*, & *Brutum*, nobis proponentes, illum *Demosthenem*, *qui reddit exuuias indutus* Achillis, id est, *Æschinis*; illum *Brutum*, qui patriæ salutem exilio redemit suo, ita semper omnes animati simus: vt quamuis inimicorum odiis affligamur, traducamur contumelijs, è patria relegemur; quamuis immeritò tractemur modis indignissimis, exagitemur, obruamur; quamuis iniurias, quascunq; demùm possunt vel petulantes linguæ, vel insolentes animi, vel manus violentæ inferre, patiamur: tamen cum illo *Virgiliano* sene, tùm sentiamus ipsi, tùm alijs consulamus, *Æneid.5.*

Nate

Nate Deo, quò fata trahunt, retrahunt q; sequamur:
Quicquid erit, superanda omnis fortuna ferendo est.

Sit illud solatium instar arcis inexpugnabilis aduersus omnes malorum impetus, quòd nobis sumus conscij rectę voluntatis; nec volumus, & non nitimur; sed nitimur ad optima, & optimis restat præmium. Agat altissimas in imis sensibus radices, quod [a] poëta cecinit, *hic murus aheneus esto Nil conscire sibi*: quod dixit [b] orator, *nullum theatrum virtuti maius conscientiâ*: quod philosophi docent, ne *Phalaridis* quidem tormentis succumbendum, vt ab officio recedamus: quod denique profani, sola naturæ luce illustrati, homines senserunt, & concelebrarunt, nunquam tæterrimas carnificinas conscientijs, aut malis defuturas, aut obfuturas bonis. Hoc autem fundamentum actionũ omnium nostrarum si iecerimus; quod (vt confido) facimus, debemus quidem certè: poteruntne tandem vlla maleficia (quum dico maleficia, vexationes cunctas dico,) poteruntne igitur maledicentiæ spicula, aut irrisionis, immò ip-

[a] *Horat. epi. lib. 1. epist. 1.*

[b] *Cic. Tusc. quæst. lib. 2.*

mò ipſa fulmina violentiæ nos depellere, quo minus faſtigium virtutum & doctrinarum ei ſuperſtruamus? Obtrectatorum, credo, verbis mouebimur, vt ſtationem deſeramus; quum ea philoſophos (quibus Chriſtianos inferiores eſſe pudeat) & vellicarint, nec inflexerint. *Socrates*, quàm ſcurriliter ab[t] *Ariſtophane* poëta, coram populo, in theatro perſtrictus eſt? Quàm iniquis calumnijs ab[u] *Anyto* & *Melito* vexatus apud iudices? vt futilis nugator, vt magiſter ineptiarum, corruptor iuuentutis, impietatis ſeminator. Qua maledicorum tamen petulantia non modò non eſt fractus: ſed etiam eorum licentiam probauit: *quia, ſi vera vitia nobis obiecerint, corrigemus*, inquit; *ſin falſa, nihil ad nos.* Præclarè *Socrates.* Quanquam, ſi falſa dixerint de nobis; etiamſi nihil ad nos, ad alios tamen, ideóque non negligenda: ne mala de *Socrate* opinione concepta, *Socratis* doctrinam auerſentur homines; itaq; eueniat vt illis minus profit, quibus maximè prodeſſe cùm velit, tùm debeat. Sed laudanda eſt eius & patientia, & prudentia: qui dictis maledicorum, non mouebatur falſis, ve-

[t] *In comœd. Νεφέλαις.*

[u] *Plat. apol. Socrat.*

[x] *Diog. Laert. in vita Socr.*

sis, veris etiã iuuabatur. Futilitas, ineptiæ, corruptela, impietas, acerbæ contumeliæ; præsertim innocenti. Quid si accedat eò, vt amentes esse, vt furere dicamur; vt in *Anticyras* amandemur, tanquam insani? An hoc grauissimo viro, *Democrito Abderitæ*, propter eximium probitatis & sapientiæ studium euenit: nobis non idẽ euenire poterit? Illius ad *Hippocratem* (qui senatus populiq; *Abderitarum* rogatu venerat, ipsum curaturus) [1] extat epistola, ab his exorsa verbis. *Venisti*, Hippocrates, *daturus nobis helleborum, tanquam insamentibus: persuasus ab insipientibus, qui virtutis laborem insaniam esse arbitrantur.* Cui respõdens *Hippocrates*, fatetur *se fuisse vocatũ, ad eum, tanquam insanientem, helleboro purgandum. Postquã autẽ ipsius è colloquio congressuq; studium perspexisset, non amentiæ opus, sed omni dignum laude & admiratione: tam Abderitas, quorum rogatu venerat, insanos sibi visos; ipsq; helleboro potius opus esse.* Ergo *Democritus* constanti est animo, licet à ciuibus suis insanus esse dicatur; à cuncto senatu populóque *Abderitarum*. *Socrates* non solùm se carpi maledictis, verùm etiam petulantissimè irrideri præsens audit, neque angitur.

[1] Inter epist. Hippocrat.

angitur. Nos, institutis cælestibus informati, non parem constantiam (ne quid amplius requiram) ferendis patienter contumelijs exhibebimus? Cùm præsertim *Aristidis*, qui calumnijs laceratus est, quum officium præstaret; quum autem in sceleribus conniueret, laudatus, exemplo doceamur, consueuisse vulgo bonos reprehendi, malos prædicari? Namque *Phocionis* animum inuictum commemorare tædet: quem, existimantem (opinor) oportere liberas esse linguas in liberis ciuitatibus, adeò maledicta non offendebant, vt, inter dicendum in concione lacessitus, ne responso quidem ea dignaretur. Sed quid humilioris conditionis homines, aut insenescentes humanioribus literis, aut crebris ærumnis exercitatos & cicuratos recenseo? Aspicite magnum illum *Alexandrum*, regem florentissimum, elatum secundarũ rerum successu, diuturnoque vsu armorum efferatum. * Qui, quum amici, ditati spolijs orientis, quietemque & otium (vt fit) labori præferentes, ita pertæsi essent rerum bellicarum, vt ei victorias quærenti nouas obtrectarent: leni tulit animo, magnificentissimãque

* *Plutarch. in vit. Alex.*

que ſententiam ſubiecit; *regium eſt audire malè quum bene facias.* Videlicet *Homerum* aſſiduè peruoluebat, in quo videbat regẽ *Agamemnonẽ* verborum contumelias audire toleratèr. Et, quod magis miremini, [a] *Therſites*, homo omniũ *Græcorum* fœdiſſimus, alijs quieſcentibus, conuiciatur *Agamemnoni. Græci* ſtomachantur. *Agamemnon* tacet. *Therſites* impunè ferret, niſi tandem ab *Vlyſſe*, & verbis compreſſus, & ſceptro caſtigatus eſſet. Iam, ne quis *Vlyſſem*, non ſe rentem conuicia *Therſitis* in *Agamemnonem*, prætexat ſuæ mollitię, ſi conuicijs excandeſcat: ſcitote *Vlyſſem* ipſum, petitum conuicijs, non minus in ſuis, quàm in ſuis *Agamemnonem*, patientẽ fuiſſe. Quum enim mitteretur, ex oraculo *Calchantis*, ad *Hectoris* filium *Aſtyanactem* ab *Andromacha* petendum, vt ipſo occiſo, quem vltorem metuebant, ſecuriores abirent *Græci*: [b] *Andromache* deprecanti reſpondit quod res erat; *Non hoc* Vlyſſes, *ſed negat* Calchas *tibi.* Verùm illa (vt homines, ſi quid, quod rogent, neges, facilè cùm ſuſpicantur peſſima, tùm loquuntur,) ardens iracundia eum acerbiſſimis probris proſcindit.

[a] *Homer. Iliad. β.*

[b] *Sen. in Troad.*

O machi-

O machinator fraudis, ô scelerum artifex,
Virtute cuius bellica nemo occidit,
Dolis, & astu malefica mentis iacent
Etiam Pelasgi: *vatem & insontes Deos*
Pretendis?

Pretendi calumniatur id, tanquam falsum, quod ab *Vlysse* verè dicebatur. At quam maledicè? quàm procaciter? quas intorquet contumelias? qua licentia debacchatur? Quasi quiduis liceret mulieri dolenti. *Hoc est pectoris facinus tui,*
Nocturne miles, fortis in pueri necem.
Iam solus audes aliquid, & claro die.

Sed quid *Vlysses* contrà? Num conuicia rependit conuicijs? Nihil minus. Non exstinguitur ignis igni, Sordes sordibus non eluuntur. Quid igitur respondet? Attendite prudentiam, modestiam, tolerantiam.

Virtus Vlyssis *nota Danais est satis,*
Nimisq́, Phrygibus. Non vacat vanis diem
Conterere verbis: anchoras classis legit.

Quàm multa, quàm paucis: quàm grauiter & moderatè? Calumnias refellere, nec opus esse, nec vacare: iudicijs, & suorum, & hostium, se acquiescere: vana, quæ præter rem; institutum vrgendum

esse. Nimirum fœminarum est, neque earum laudatissimarū, rixis contendere: virorum, nihil loqui præter decorum; si contrà quàm deceat rodantur, non moueri. Quod si tam excellam animi constantiam in calumnijs ferendis adhibeamus oportet, quarum maior tamen habenda est ratio, ne, si minurant notam infamiæ, virtutis detrahant opinionem, id est, autoritatem, non minimam bene gerendis rebus adiutricem: quanto minus ludibrijs, quibus sibi maius improbitatis dedecus atq; detrimentum important petulantes, quàm nobis ignominiæ, conuenit commoueri? Non sum nescius homini liberaliter educato ea peracerba, duraque toleratu esse consueuisse: vt mihi non immeritò videatur ille, quicunque fuit, apud *Menandrum*, voluisse potius cruciari, quàm irrideri: cuius ipse rei hanc rationem reddit, *Hominem ingenuum irrideri, turpissimum; cruciari, humanum est.* Verum tamen quum recogito præstantem animi firmitatem virtutibus exaggerati, non modò stimulos dolorū, sed tela etiam ac tormenta omnium humanorum casuum contemnentis: non possum facere quin

reclamem

reclamem [c] *Euripidis Medeæ*, quæ *Creontis* filiæ *Iasoni* desponsæ, nec ipsi soluim, sed propinquis, immò & suis liberis ex *Iasone* susceptis, se interitum allaturam esse profitetur, quod ab *Iasone*, sponsa, *Creonte*, *ab hostibus irrideri, sit res non ferenda*. Irrisionem ferre non potest *Medea*: fugitiua, scelerata, venefica mulierecula. At *Socrates* tulit; & tulit in publico ciuium suorũ, fortasse & Græcorum aliorum, consessu: nec ab hostibus modò se irrideri tulit, sed etiam a poëta quem hostes subornarunt, ab *Aristophane*, vti dixi, histrionibusque & spectatoribus comœdiæ. Videant, quorum animi, nõ viriles, vt *Socratis*; sed muliebres, vt *Medeæ*, tam indignè ferunt irrisiunculam, vt propterea non dico, malum machinẽtur, (sit id *Medeæ* proprium) sed vel à bono recedendum putent. Tanquam ex illa *gente* essent oriundi, *cui hoc vna fuisse causæ* [d] *fertur vrbem suam transferendi, quia fragorem* Nili *cadentis ferre non posset*. Quod in eam partem tamen nolim accipi, quasi existimem condemnandos omnes quos moueant contumeliæ; quem enim non mouent? sed vt doceam motus animi, quando existunt, ratione compri-

[c] *In Medea.*

[d] *Senec. Epist. 57.*

mendos; ne, si vehementius, ac par est, efferuescant, aliquid à nobis extorqueant quod non deceat. Nam, quòd rex *Antigonus Theocritum* poëtam, pungentem dicto, repunxit gladio: impotentis fuit iræ. Quòd *Diogenis* discipulus risu acceptus magistrum dereliquit: verecundiæ vitiosæ. Quòd *Demosthenes* explosus ab *Athenienſibus*, ardentius se dedit studijs: generosi animi. Quòd autẽ *Q. Lollius*, senex, arator, quum à *Verris Apronio* iniquum posceretur, coactus contumelijs illudentium asseclarum, *Apronijq;* cachinnantis, ad ipsius venit leges: iniuriam accipere, quàm ferre contumeliam maluit; humanũ est. In quo liceret tamen conditionis nostræ miseriã lamentari, quibus assiduè perpetiẽdum est quod *Siculis* sub *Verre* contigit: vt rideantur *Lollij*, *Apronij* cachinnentur; integritas vexetur, improbitas insolescat; illudatur viris bonis, nequissimis applaudatur. Quin optandum quidem esset, vt vltra *Lollios* atque *Apronios* calamitatis huius æstus non assurgeret. Neque enim, si aut fures nepotesque irrideant, aut irrideantur aratores & opifices, tantopere dolendum est: etsi hoc quoque

• *Cic. in Verr. lib. 3.*

quoq; dolendum. Verùm, vt ij, qui candidas *Musarum* ianuas frequẽtant, alioſq; tanquam ſale ſapientię debent condire, aut irrideantur, aut irrideant: res eſt exempli eo magis praui ac pernicioſi, quo latius manat malum, & tabem à fontibus ad riuulos diffundit. Sed quoniam in ea tempora incidimus, in quibus vtrumque horum vulgo fit: armemus nos oportet animo *Catonis*, & *Ciceronis* ſtomacho, ne ſub iſto pondere quaſi fatiſcamus. Atque hunc in finem, quis ſit exitus ſtultitiæ eorum, qui irrident; quis officij noſtri, qui irridemur, fructus, conſiderandum eſt. Quorum vtrumque laudatus ille mihi ſępenumero *Seneca*, philoſophus quidem Stoicus, ſed ad Epicurẽos noſtræ ætatis mores caſtigandos autor tanto aptior, in ſuis ad *Lucilium* epiſtolis annotauit. Alterum, quum iuuenem, magno ingenio, ſed in prauum iam tendente, *Marcellinum*, ad meliora hortaturus, quem tamen ſua monita riſurum verebatur: *Si ridere* (inquit) *perſeuerabit, gaudeo, tanquam in malis, quòd illud genus inſaniæ hilaræ contigerit. Sed non eſt illa hilaritas longa. Obſerua: videbis eoſdem intra exiguum tempus acerri-* [f] *Epiſt. 29.*

mè videre, & acerrimè rudere. Alterum, quum expoſita atque reprehenſa hominum peruerſitate concurrentium ad theatrum, ad tibicines, ad præcones, ad inepta ſpectacula: *at in illo*, inquit, *loco, in quo vir bonus diſcitur, pauciſſimi ſedent; & hi pleriſq; videntur nihil boni negotij habere quod agant; inepti, & inertes vocantur. Mihi contingat iſte deriſus. Æquo animo audienda ſunt imperitorum conuicia, & ad honeſta vadenti contemnendus eſt iſte contemtus.* Illis namque verbis, *ad honeſta vadenti*, ſignificat tantam eſſe virtutis dignitatem, vt omnũ contemtuum & contumeliarum indignitatem abſorbeat. Sicut & *Piſo* Peripatetieus, appellans *quæ ſecundum naturam ſunt, bona*, fore tamen aſſerit, vt, *ſi virtutis amplitudo quaſi in altera libræ lance ponatur, terram ea lanx & maria deprimat.* Quare, ſi nobis operam in ſtudio virtutis collocãtibus contingat irrideri, ſi inepti vocemur, atque inertes, & quicquid præterea comminiſci poterit dicax imperitia: nullus nobis alius deriſus contingit, quàm quem optauit ſibi *Seneca*, nulla alia conuicia, quàm quæ pronuntiauit æquo animo audienda; quo fortius perſtandum

[8] *Epiſt. 77.*

[h] *Cic. de fin. bon. & mal. lib. 5.*

ſtandum, & contemnendum eſſe iſtum contemtum ad honeſta vadentibus, debemus meminiſſe. Niſi fortè Stoicos ac Peripateticos honorificentius ſentire de virtute, quàm Chriſtianos, patiemur: aut eam noſtro ſæculo minus contumelijs obnoxiam infeſtamq́; eſſe arbitrabimur, quàm ſuo [i] *Ambroſius*, quum hanc querelam texuit; *Quoties inter fabulas ebriorum, virtutes probro ſunt, peccata laudi, honeſtas ludibrio, continentia riſui, miſericordia vanitati? Iſti ſunt morbi, qui mala ſua in multos transferunt. A paucis corruptela peruenit ad omnes. Sedent in concilijs, derogantes ſobrijs, ructãtes crapulam. Sedent in tabernis, de ebrietate certantes. Verecũdus ſi tranſeat, erubeſcit, à ſingulis carpitur: ſi flagitioſus, omnium ore laudatur, & tanquam morbus trãſit in animas ſingulorum.* Mihi verò tam germana videntur hæc eſſe eorum quæ fiunt apud nos paſſim: vt, niſi querimoniam illam ab alio ſcirem olim habitam, ab aliquo è noſtris nuper inſtitutam ſuſpicaturus ſim. Itaque perinde hodie, ac olim, præceptum eſt cognitu & obſeruatu neceſſarium; ad virtutem, ad ſapientiam, ad honeſta vadentibus, optandum

[i] *En arras. in Pſalm. 1*

esse potius quàm metuendum derisum, & audienda æquo animo conuicia, contumeliasq; omnes contemnendas. Iam, si verum est homines ingenuos & liberaliter educatos cruciari malle se, quàm irrideri: non dubito, quin contumelijs ferendis assuefacti, iuuenes ornatissimi, multo facilius vos ad perferendas iniurias & incommoda sitis comparaturi. Scio quo in loco, & quibuscum agam. Alioqui subtimerem, ne mea miserabilis esse videretur ad rerum optimarum studium adhortatio, qui pro laudibus, calumnias; ludibria, pro dignitate; pro emolumentis, honoribus, voluptatibus, iniurias & incommoda subeunda commemorem. Quid aliud afferres, diceret homo rudis, si dehortareris? Sed vobis qui (in [k] opere, quod [l] *Plinius* ediscendum, non modò in manibus quotidie habendum monuit) *dubitasse* Herculem, *quum duas cerneret vias, vnam voluptatis, alteram virtutis, vtram ingredi melius esset*, legistis, nō est ignotū, causā *dubitandi* ab eius narrationis [m] autore hāc poni, *quòd eorū, quæ bona præclaraq; sunt, nihil largiatur Deus hominibus sine labore, diligentia, contentione; contrà per-*

[k] *Liuius Ciceronis de offic.*
[l] *Histor. nat. præfat. ad Vespas.*
[m] *Prodico, apud Xenoph. de dict. & fact. Socr. l. 2.*

facile

facile fit ac perjucundũ otio, luxui, cupiditatibus indulgere. Nam etsi voluptates istas vitiosorum excipiant fastidia & dolores maximi; bonorumq; vicissim labores ac ærumnas, incorruptæ, solidæ, perpetuæ voluptates comitentur, & consequantur: tamen suis interim delicijs oblectantur improbi in præsens; & ad optima contendentibus, multa dictu grauia, perpessu aspera, occurrunt. Itaque si viam, quã commendo vobis, laboriosam, impeditam, arduam, plenam molestijs, difficultatibusque esse negem: mentiar. Neque solùm tacitæ vestræ conscientiæ me coarguerent, sed etiam historiæ nationum omnium. Proferrent enim Græci suum *Agamemnonem*: cui, magnis meritis illos complexo, *pro beneficentia pœnas reddidisse* prouerbio celebrantur. Vrgerent *Ephesij* suum *Hermodorum*, virum præstantissimum: quem, ne quis ex ipsis vnus excelleret, è ciuitate expulerunt. *Romani* verò ciuium nobilissimorum exercitum obijcerent: *Catones*, *Uticensem* inclusum in carcere, *Censorium* accusatum quater & quadragies, nobiliumque odijs semper agitatum; *Scipionem Africanum*, *Rutilium*,

* Ἀντ' ἀμοιβαίας Ἀγαμέμνονα τῶν Ἀχαιῶν.

lium, *Metellum*, in exilium eiectos, *Varronem*, *Ciceronem*, *Senecam*, *Papinianum*, innumerabiles alios, spoliatos vita; nonnullos exquisitissimis etiam supplicijs, crucibus, flammis, ferarum laniatu, mactatos ac discerptos. Dies me deficeret citius, quàm oratio, si velim singulis immorari. Vni *Athenienses*, quibus nulli vnquam aut laudem virtutis magis concupiuerunt, aut virtutem minus, tam multa dederunt eiusmodi exempla, vt cæteris vniuersis palmam præripere in hac improbitatis exuperantia voluisse videantur. Nam, vt omittam quàm indignis modis quales & quantos viros tractarint, *Solonem*, *Miltiadem*, *Themistoclem*, *Cimonem*, *Phocionem*, *Socratem*: legem de ostracismo, quo vocabulo ducto ab ostraco, id est testula, significabant genus relegationis ei, quem nomine testulis inscripto notarant, irrogatæ, sed legem de ea relegatione, ad minuendas nimias ciuium potentium opes institutam, aduersus eminẽtes virorũ optimorũ virtutes intorquebant: & honestum eo fræno coercebant, quo debebant tyrãnidem. Quippe qui *Damonem*, *Periclis* magistrum, idcirco relega-

relegarint, quòd prudentia excelleret: *Aristidem* verò, quòd æquitate, & bonitate; vsq; adeò vt iusti cognomento celebris inclytusq; esset. Ita vbiq; semper locum habuit illa [a] *Boetij* afflicti tristis ode:

Latet obscuris condita virtus
Clara tenebris, iustusq; tulit
Crimen iniqui.

[a] *De consol. philos. lib. 1.*

Ac miretur quidem aliquis fortasse, qui fiat, vt, quum *nihil virtute amabilius* esse [b] dicatur, *nihil quod magis alliciat ad diligendum*: bonos tamen vulgo plerique mortalium habeant exosos, & tanquam inimicos generis humani exagitent, insectentur. Sed istius rei causam aperuit *Athenien sis* cuiusdam, in *Aristide* condemnãdo, hominis illiterati rudisq; simplicitas. Is enim, quum populo ad exercendum ostracismi iudicium coacto *Aristidem* (in quem sibi ignotum fortè incidit) oblata testula rogasset, vt ei *Aristidis* nomen inscriberet: mirante *Aristide* atq; scisitante, ecquid ipsi mali feciset *Aristides*; *minimè vero*, inquit, *neq; noui hominem; sed hoc me male habet, quod iustus passim appellatur*. Multorum sensus abditos vnius dictum patefecit. Nam cæteros

[b] *Cic. de amicit.*

quoque

quoque ciues, qui se profitebantur *Aristidem* eijcere, quòd, ne dominatum occuparet, timerent, metum tyrannidis prætexuisse tantùm, reipsa dignitati & [p] glorię inuidisse, à [p] prudente historico obseruatum est. Neque hoc illius sæculi fuit proprium. Idem de suo conquestus est [q] *Cicero*: cuius & in nostrum nimis quadrat conquestio: *Est hac huius sæculi labes quædam & macula, virtuti inuidere, velle ipsum florem dignitatis infringere.* Itaque bonis pestem exoptant, & intentant, homines: quòd eorum lucem, virtutem, præstantiam ægrè aspiciant. Verùm, siue eò impellantur inuidia, quòd laudes alienas suis luminibus officere arbitrentur, vt *Aristidis*, & *Damonis*, *Athenienses*: siue iracũdia, quòd se ab illis argui & admoneri molestè ferant; vnde in *Callisthenem* exarsit *Alexander*, *Dionysius* in *Platonem*, *Critias* in *Socratem*: siue formidine, quòd suis cupiditatibus obstructum iri aditum illorum seueritate metuant: vt [s] nobiles *Romani*, quia tristem Censuram à *Catone* expectabant, eum conabantur honore deijcere: siue odio concepto ex dissimilitudine studiorum & voluntatum, quo

[p] *Plut. vita Aristid.*

[q] *Pro Corn. Balb.*

[s] *Liui. l. 39.*

fit

fit, vt auertsentur integros iniqui, religiosos impij, libidinosi castos, probos ambitiosi, auari, dissoluti; præsertim quos honoribus, commodis, voluptatibus suis obstare, aut sciunt, aut suspicantur: sed quacunque demum prouocentur causa, illud manifestum est, virtute, qua nihil amabilius esse debuit, nihil esse inuisius, nihil, quod magis exacuat ad insectandum, inimicitiasque & calamitates, vt magnes ferrum, attrahat. Id experimentis multis, & magnis, comprobauit olim *Romana* respublica: vt vos, adolescentes, ex *Ciceronis* vestri, cùm philosophicis scriptis, tùm orationibus, pro *Sexto Roscio Amerino*, pro *Flacco*, pro *Milone*, atque inprimis pro *Sextio*, didicistis. Vbi quiritatur, *eos, qui rempublicam afflictam excitarint, & latrocinio domestico liberarint, mastos, sordidatos, reos, de capite, de fama, de ciuitate, de fortunis, de liberis, dimicare: eos autem, qui omnia diuina, & humana, violarint, vexarint, perturbarint, euerterint, non solùm alatres, latosq; volitare, sed etiam voluntarios fortissimis atq; optimis ciuibus periculum moliri*. Nihil necesse est exempla recentia antiquis attexere, domestica exter-

nis

nis. Cæterùm, quàm occurrant crebra in communi & quotidiana vita, vobiscum ipsi facilè potestis recordari. Atque hinc exitit illa nostrorum temporum calamitas, quòd plerique deserunt meliores partes, vtiliores fouent; florentemque improbitatem afflictæ præferunt virtuti; & lãguere cum dignitate, quàm cum periculo laborare malunt. Imeritò, quis neget? Sed homines humana mouent.

[a] Pro Flacco. *Quotus enim quisq, est*, inquit [a] Cicero, *qui hanc in republica sectam sequatur*; (bonorum dicit studium, & institutum vitæ:) *quum illam* (improborum) *viam sibi videant expeditiorem ad honores, & ad omnia, quæ concupiuerunt?* In *Cæsarem* Dictatorem, de *Gallis, Ægyptijs*, regibusq; *Ponti & Mauritaniæ* triumphantem, cecinisse traduntur milites: *Si bene feceris, punieris; sin malè, regnabis.* Quo dicto putantur hoc significasse, *Cæsarem*, si libertatem redderet reipublicæ, vt virum bonum decebat; supplicio affectum iri, quòd violasset leges: sin autem dominatum, quẽ habebat, retineret, ac in malo perseueraret; præfuturum rebus *Romanis* vt Principem, & Imperatorem. Fortasse & illud innuere voluerunt,

[b] Dio histor. Rom. lib. 43.

luerunt, ſi quis bonam cauſam tuendam ſuſceperit, vt *Pompeium*, cęteriſque; pœnas, quales illi dederãt, daturum: ſin malum, vt *Cæſar*; conſequuturum præmia, nec triumpho ſolùm ſed etiam regno potiturum. Certè, reliqui militares ioci, iacti in *Cæſarem*, eos de ipſius rebus ſecundis ita ſenſiſſe arguunt: & [t] Satyricus poëta, qui iniquitatem temporum perſtrinxit pari libertate, ſpectauit idem, hoc præcepto:

[t] *Iuuenal. Satyr. 1.*

Aude aliquid breuibus Gyaris & carcere dignum,
Si vis eſſe aliquis. Probitas laudatur, & alget.

Quid igitur? Num idcirco probitatis ſtudium, quoniam, vtcunque laudetur, tamen alget, atque adeò congelat, conglaciatq;, deſeremus? Aut cupiditatibus fræna laxabimus, quia pœna ſæpe proponitur benefactis, malefactis regnum? Immò verò tanti eſt virtus, tanti, vt quãuis vniuerſus orbis terrarum in noſtrum exitium præſentiſſimum conſpiret, cruciamentaque intentet tætriora quàm vllus vnquam *Phalaris:* tamen *vinci cum Pompeio, quàm cùm Cæſare vincere*, id eſt, cum bonis opprimi, quàm dominari cum improbis, *malle* debeamus. Nam quamuis

quamuis ſententiam eam retractaſſe videatur [a] *M. Tullius*: non retractauit. Quin eandem ſibi ſemper eſſe mentē oſtendit, quoad vixit, fouendis, iuuandis partibus optimatum: & in ipſa morte, quam propterea à pertulit, ita ſe geſſit, tanquam illud menti inſculpſiſſet penitus, quod manu [b] prius ſcripſerat, *Non ego dolorem dolorem eſſe nego: cur enim fortitudo deſideraretur? Sed eum opprimi dico patientia, ſi modo eſt aliqua patientia: ſin nulla eſt, quid exornamus philoſophiam? aut quid eius nomine glorioſi ſumus? Pungit dolor; vel fodiat ſanè. Si nudus es, da iugulum: ſin tectus Vulcanijs armis, id eſt fortitudine, reſiſte.* Cuius eximiæ magnanimitatis ſi ille tam illuſtre ſpecimen exhibuit, cui naturæ ſolùm lumen præluxit: quo nos tandē animo eſſe oportet, quibus longè clarior lux affulſit gratiæ? quanto magis ad heroicam animi celſitatem ijſdem facibus inflammari? Non ego dolorem è conuicijs, contumelijs, iniurijs acceptum dolorem eſſe nego: cur enim patientia deſideraretur? Sed eum opprimi dico pietate, ſi modò eſt aliqua pietas in nobis: ſin nulla eſt, quid profitemur religionem? aut quid Chriſtia-

[a] *Epiſt. ad Att. l. 8. ep. 7.*

[b] *Tuſculan. quæſt. l. 3.*

Christianorum nomine gloriamur? Pungit dolor; vel fodiat sanè. Si inermis es; cede, manum tolle: sin armatura cœlesti communitus, id est, Christi verbo, & fide; resiste. Atque hæc & alia hoc genus monita, quæ à diuinis veræ sanctitatis & sapientiæ magistris ad perseuerantiam virtutis accendendam adhiberi solent, debent esse nobis in intimos sensus, quasi adamantino stylo, incisa: vt eorum fructus vita proferamus, non modò flores lingua; nec philosophari, & scire tantùm fortia, sed etiam in aciem descendere, & facere, neruis omnibus enitamur. Quid enim indignius, quàm profanum vulgus, homines *Ethnicos*, immò *Ethnicorum* pænè mollissimos, non fortissimos quidem certè, poëtas, ita fuisse affectos, vt [1] *sitim, serpentes, ardores arenæ Libycæ, dulcia virtuti* esse iudicarent; [2] *iustumq́, & tenacem propositi virum, etiamsi fractus illaberetur orbis, impauidum* statuerent; & [3] *fortem animum* eum definirent, *qui sæuos labores ærumnasq́, Herculis potiores duceret Sardanapali venere, & cenis, & plumis*: nos autem qui ad sacra sanctissimę religionis mysteria admissi, & in augustissima Dei tan-

[1] *Lucan. l. 9.*

[2] *Horat. Car. lib. 3. od. 3.*

[3] *Iuuenal. Satyr. 10.*

quam adyta introducti sumus, tanto infirmius (finite quæso, fratres, vt dicam quæ sentio, non exulcerandi cuiusquam vestrum causa, sed mei vnà vobiscum ad officium excitandi) tanto inquam lentius atque infirmius animatos esse, vt ipsa mihi virtus, si, quemadmodum *Hercules* alloquuta fingitur, nos affari posset, eorum autoritate nostrum languorem castigatura videatur. Vósne, iuuenes, quum tam inuictam animi constantiam, patientiam, fortitudinem, ab *Ethnicis*, non philosophis modò, sed & poëtis, quos [b] *Plato* eduxit ex ea ciuitate quam optimis moribus imbui volebat, laudari, præscribi, præcipi edocti sitis: ita enerui & exordes eritis, vt, si fortè dicto aut facto attingamini, muliebri more ingemiscatis? Non viriliter tolerabitis? Non sedatè perferetis? Acerbum est probris & maledictis figi, rideri scurriliter, iniuriosè [c] vexari. Audio. *Achilles Homericus* præsentem mortem non recusat, modò trucidatum amicum vlciscatur. [d] *Æneas Virgilianus* nullis exilijs, naufragijs, bellis, ne inferorum quidem conspectu perterretur, dum sedes quæritin Latio. Quid de peruagata

[b] *De rep. l. 3.*

[c] *Iliad. 6.*

[d] *Æneid. lib. 2. 3. 6. 8. &c.*

peruagata ambitione hominum, de auaritia, de luxuria, de potentiæ, dignitatis, deliciarum, opum, quarumuis denique rerum vtilium, & iucundarum, cupiditatibus commemorem? Quæ flamma est, per quam non currant, vt suam in istis expleant libidinem? vt nescio quid lucelli faciant, pascantúrve fumo inanis gloriolæ, aut citò pœnitendam voluptatulam liguriant? Vos, vt honesta, perennia, solida, summa bona consequamini; vt animos excolatis virtute, & sapientia, quibus omnes illecebræ, honores, diuitiæ, commoditates, suauitates omnes si comparentur, nugæ, fæces, sordes sunt existimandæ: leuissimum æstum ad tempus exiguum ferre grauabimini? Aut, si non leuissima vobis videbuntur quæ ferenda erunt, si ne leuia quidem, si planè grauia, & dura: taménne præclarissima illa diuinaque ornamenta, firmamenta, ad felicitatem per res secundas & aduersas certò perducentia, indigna iudicabitis, quæ, non dico tanti, sed vel longè pluris; non sudore, sed sanguine, & vita ematis? Non recordabimini magnificum fœminæ responsum in [e] tragœdia:

[e] *Senec. Her. furent.*

Non est ad astra mollis è terris via?

Non serui è[f] comœdia, hominis nequam, & ad causam ipso dignam accommodatum, sed verè dictum reminiscemini:

Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile?

Non abiectissimorum è vulgo firmitudinem, qui se torqueri sinunt, & aduri, & secari, vt corporibus sani sint, considerabitis? Non ob oculos habebitis generositatem & robur monocerotis; quem interimi posse, capi non posse[g] ferunt? Nihil vos artium optimarum studia, quæ in mores abeunt, nihil eminentium scriptorum præcepta, nihil exempla illustrium herôum, nihil splendor præmiorum, nihil fructuum magnitudo, nihil ærumnarum, si minus leuitas, saltem breuitas, nihil instituta cunctorum mortalium, nihil impetus ferarum, & pecudum excitabunt? Magísne monocerotem libertatis amor, quàm vos honestatis; vulgus sanitas corporum, quàm vos animorum; *Achillem* iracundia, quàm vos disciplina; *Æneam* spes terreni, quàm vos cœlestis, regni; quascunque demum animantes aut natura, aut ratio, quàm vos emendatrix naturæ doctrina, rationis religio; vt dolorem,

[f] *Terent. Heautontim.*

[g] *Plin. hist. nat. l. 8. c. 21. Solin. polyhist. cap. 65.*

rem,vt ægritudinem,atque adeò vt mortem ipſam deſpiciant, mouebit? Ecce conuicia,calumniasque verborum, quæ cor ingenuum lacerant;ecce contumelias,non dictorum modò, ſed etiam factorum,quæ fodicantibus vrunt ſtimulis;ecce cruciatus,tormenta, carnifices. *Nunc animis opus Æneа,nunc pectore firmo*. Nihil præclarum non idem arduum. Meſſis agricolis propoſita eſt pro mercede; ſed ita,ſi prius ſeuerint: corona certantibus; ſed vbi vicerint aduerſarios: triumphus militibus; ſed poſtquam hoſtes debellarint. Quæ meditamini diligenter, obſecro,dies noctesque,iuuenes lectiſſimi:vt, ſemente facta bonitatis,metatis meſſem; decurſoque ſtadio induſtriæ, coronemini;& triumphetis,profligatis hoſtibus; id eſt, vt confecto nobiliſſimorum ſtudiorum curriculo, nullis aut ſupplantantium aut manu depellentium conatibus impediti, ſcientia ſapientes,integritate ſancti, conſtantia fortes & inuicti,in æternæ beatitudinis portum appellatis. *Dixi.*

rem, vt ægritudinem, atque adeò vt mortem ipsam despiciant, mouebit? Ecce conuicia, calumniæque verborum, quæ cor ingenuum lacerant; ecce cor tumeliæ, non dictorum modò, sed etiam tactorum quæ fodicantibus vrunt stimulis; ecce cruciatus, tormenta, carnifices. *Nunc animus opus Æneæ, nunc pectore firmo.* Nihil præclarum non idem arduum. Messis agricolis proposita est pro mercede; sed ita si prius fuerint: corona certantibus; sed vbi vicerint aduersarios: triumphus militibus; sed postquam hostes debellarint. Quæ meditamini diligenter, obsecro, dies noctesque, iuuenes lectissimi, sermente facta bonitatis, metatis messem; decursoque stadio industriæ, coronemini, & triumphetis, profligatis hostibus; id est, vt conlecto nobilissimorum studiorum curriculo, nullis aut supplantantium aut manu depellentium conatibus impediti, scientia sapientes, integritate sancti, constantia fortes, & inuicti, in æternæ beatitudinis portum appellatis. Dixi.